

LOWIÂNĂ, PREȘEDINTELE EI, gînd și faptă la temelia păcii

„Oamenii de știință, înțelegîndu-și marile răspunderi ce le revin în lumea de azi, trebuie să-și unească forțele, să-și întărească conlucrarea și, împreună cu popoarele lor, să spună un NU hotărît inamărilor nucleare, să se ridice împotriva oricăror experimentări și testări cu aceste arme, să determine să se treacă la reducerea și lichidarea treptată a stocurilor de arme nucleare, a oricăror arme de distrugere în masă !”

Academician Doctor Inginer
ELENA CEAUȘESCU
(Din Cuvîntarea rostită la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului)

Cuvîntul pace

Cuvîntul pace se scrie în limba română prin muncă și prin forțe multă responsabilitate în fața propriei conștiințe și a istoriei — a fiecăruia dintre cei care au transcris și transcriu cu majusculele dăruirii — uneori pînă la sacrificiu — fiecare zîmb de binu pentru țară într-o faptă durabilă și folositoare. Și așa se face că s-a caligrafat cuvîntul pace pe harta fizică și spirituală a țării numai în ultimele două decenii cu cerneala marii magistrale abastre — care este canalul Dunăre-Marea Neagră, cu neoul și cu nesfîrșitele porți ale sărutului din această adevărată catedrală a umanității și civilizației care este metroul bucurestean sau cu arabescurile de grăunți învinși și înnoți de un Transfăgărășan în care este vorba înainte de toate despre înierarea fără bătrînețe a înfrînzării și înțelepciunii de gospodari și constructori a oamenilor acestui pămînt.

Pentru că tot despre îndrăzneală și înțelepciune în egală măsură este vorba și în hămbarele mai pline în acest animp al culesului decit în oricare alt seceris din întreaga istorie a țării, și în cărțile pe care cititorii și le ascund cu o zăbrele ferită în buzunarii de lînză inimă al paradiesului primelor plozi din acest octombrie al mirării cunilor și în solemnitatea fatadelor orgolioase ale noilor cartiere de prețuțindeni unde oamenii se întorc în liniștea căsuțelor de lectură dintr-o zi de extenuată muncă multă, nici măcar puțin decit în ziua de ieri, dar de fiecare dată mai rodnică prin încă un gînd împinut.

Și tot despre îndrăzneală și înțelepciune este vorba, tocmai de aceea, și în noua inițiativă de pace a țării noastre, exprimată în cuvîntarea zîmbăzită convingătoare în Cuvîntarea rostită la recenta sesiune a Marii Adunări Naționale de tovarășul Nicolae Ceaușescu, secretar general al Partidului Comunist Român, președintele țării.

Reducerea de către România cu 5 la sută a

armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare și chemarea întregii suflări românești să subscrie acestui zîmb de pace printr-un apropiat referendum, adună toate nădejțile de mai bine ale fiecăruia dintre noi și toată încrederea noastră în ziua de mîine. Sub marea semn de recunoaștere a însăși filozofiei acestui popor.

S-a vorbit și se va mai vorbi încă multă vreme despre un adevăr — poate cel mai ușor de reținut pentru un străin — și anume, adevărul că poporul român a avut parte în momentele hotărîtoare din luptă și ațit de încercată sa istorie, de contribuția esențială a unor spirite de elită care au știut să-și găsească în mod exemplar aspirațiile și țaria găsind întotdeauna drumul cel mai drept — chiar și atunci cînd acesta nu a fost și cel mai ușor — către mai binele și mai neatințarea țării.

Acest adevăr și-a pus pecetea privilegiată și ne pagina de istorie pe care o scrie astăzi poporul român, mai unit ca oricînd, cu întregul său potențial material, uman și moral în jurul partidului implinitor și speranțelor noastre. Partidul Comunist Român, în frunte cu cel dinții bărbat al națiunii noastre moderne, secretar cu o generație al partidului și președintele țării, tovarășul Nicolae Ceaușescu.

Scriind despre pace, scriitorii acestei țări scriu dintotdeauna despre oțel și dinne, despre dragoste și revoluție, despre Ion și despre Călinii Bărăganului. Ei și-au căutat și își caută cuvîntele potrivite pentru Troncu, Moldovei și ale Transilvaniei și ale Țării Românești în întregul ei, slujind cu tot talentul și cu tot nesomnul lor fecund un pămînt numit România.

Cărțile frumoase stau în tomul de aceea — în fața altor cărți de toate zădăriile, ale zădăriilor care ne încunună toamții să ne dorim pacea. Vociația păcii este însăși devenirea patriei noastre. Crezul păcii este un țel pe care președintele țării îl serveste cu credință și pașune, adresînd lumii contemporane soluții de coexistență pașnică și propuneri de pace concrete care ne-au adus sîmna universală și înnoștința întregii umanități. Referendumul privind reducerea unilaterală a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută este un nou exemplu în acest sens. Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea Marii Adunări Naționale, un nou demers strălucit în favoarea liniștii pe pămînt. Să învățăm să trăim și să ne bucurăm. Să învățăm să fim oameni. Să transformăm istoria într-o lecție. Să făurim o lume fără arme și fără războaie, după cum ne îndeamnă președintele țării, să-l creăm omului posibilitatea să fie folositor și să le fie și altora de folos.

Teofil Bălaj

Pacea, acest cuvînt de apărăt

recreația anilor mă îndeamnă să cuez tot mai nostalgic la acele timpuri ale copilăriei și adolescenței în care deznădejdea și speranța se întrepătrund într-o simfonie a bucuriilor; candidă se interfașau și se completau. Am fost, încă de pe atunci, influențat deopotrivă atît de liniștea încercată de frumusețe a dealurilor molcome care unduiau pe linia orizontului, cit și de peisajul uman, pe care îl corectam cu o privire atentă și bine deslușită bucuria și suferințele. Chipul omeneșc mă fascina. Înceeam să pătrund în geografia lui complicată pentru a ghici aneurile, pentru a le străbate intimitatea, și poate că în acest „loc” cituș se află conștientă înclinația mea către lumea scrisului. De altfel, în jurul meu se țesea tot mai dură realitate a celui de-al doilea război mondial care stîșia chiar și liniștea, atît de necălită pînă atunci, a dealurilor argesene între care trăiam. Cortesii funebre, morți, mutilați, supra-viețuitori, se scurgeau ca de pe o altă lume, pe ulita satului. Te țiam o impresie colostitoare, în care pesie realitățile istorice se suprapuneau propriile mele stări emotive, pornite în avansă, încă de la o vîrstă atît de fragedă. Atmosfera tulbură de după război, privațiunile de tot felul, mi s-au încrustat definitiv în memorie, determinînd un comportament de „copil trădat de copilărie”, frustrat de candoare, prea devreme maturizat. Au rămas vii țiparele aceluia versuș și ele m-au apropiat pentru totdeauna de suferința umană și poate de vocația scrisului. Am rămas marele de votina ferbită de-a face bine, de-a mă împotrivi rătălii și amenințărilor garantîndu-le oamenilor fericirea prin scris.

S-a afirmat, nu o dată, că în dramaticul sfîrșit de secol pe care-l trăim, scriitorii sint da-

tori să scrie astfel încît să impiedice, prin forța verbalului lor, posibilitatea unui nou război. Literatura nu poate împiedica războiul, ea trebuie însă să-l înțeleagă și să-l înțeleagă pe omul care îl trăiește. Ea este reală numai pentru cel care stie să respecte libertatea omului, dreptul acestuia la individualitate. Mai ales într-o țară cu o năștință care ne încunună toamții să ne dorim pacea. Vociația păcii este însăși devenirea patriei noastre. Crezul păcii este un țel pe care președintele țării îl serveste cu credință și pașune, adresînd lumii contemporane soluții de coexistență pașnică și propuneri de pace concrete care ne-au adus sîmna universală și înnoștința întregii umanități. Referendumul privind reducerea unilaterală a armamentelor, efectivelor și cheltuielilor militare cu 5 la sută este un nou exemplu în acest sens. Cuvîntarea rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu la Sesiunea Marii Adunări Naționale, un nou demers strălucit în favoarea liniștii pe pămînt. Să învățăm să trăim și să ne bucurăm. Să învățăm să fim oameni. Să transformăm istoria într-o lecție. Să făurim o lume fără arme și fără războaie, după cum ne îndeamnă președintele țării, să-l creăm omului posibilitatea să fie folositor și să le fie și altora de folos.

Nicolae Velea

Civilizația planetei

Un istoric a numărat, în mai bine de două milenii, nu mai puțin de 14 000 războaie pe care le-a numit importante, notînd că au avut loc în același rîstimp tot atîtea mai puțin importante din punctul de vedere al suferințelor, morților și ruinei. Cunoaștem, așadar, fie și cu aproximație, numărul războaielor în lume dar nimeni nu a făcut bilanțul păcii dintre războaie: să acceptăm decit că fiecare război i-a urmat o pace în care s-a pregătut un nou război — și așa mai departe, iar cursa inamărilor actualmente a atins cumpîna din care este greu să presupunem mîncă, cu unu cataclism nuclear, spre exemplu, iar urma o nouă pace: dacă unu dezastru atomic i-ar supraviețui un istoric, este foarte probabil că el ar putea consemna perpetuarea succesiunii milenare a relației război-pace și pace-război, și se fi nevoit să scrie că a fost martorul unui război care nu-i mai urmează nici pacea, și nici un nou război: adică îi urmează neantul! Acel istoric ar fi astfel inițiu al cărui consemnare nu va mai avea cine să o citească, și ultimul care a făcut o consemnare ale cărei cuvinte se vor îngropa necitite în cenusa universului post-nuclear.

Acuștă perspectivă deloc fîctivă, și despre care glăsuțesc atît vocile morale cit și acelea ale științei, „beneficiază” la ora actuală de acumulari incredibile de ingenios puse la pînc, dezvoltate și perfecționate, inscrișe mai ales într-o sofisticată tehnologie și imaginație care conșternează mai ales prin iscusința ei, înfăptuță, pusă în slujba distrugerii, a stingerii vieții pe planeta noastră. O cit de sumară cunoaștere a consecințelor unui cataclism nuclear te duce cu gîndul la un paradox intern: mai mult s-a realizat pentru stîngerea vieții pe planetă, decit pentru triumful ei! Nu știm ce nume i s-ar cuveni acestei anomalii, dar știm că miliardele de locuitori ai Terrei au pcea drept singurul lor aliat în care speră, în care cred, pe care îl invocă și doresc cu toată ardoarea.

Alt paradox este acela că întotdeauna marile acumulări ale spiritului beligerant s-au petrecut în climatul dorinței arzătoare de pace a milioanele și miliardelor de pămînteni: trebuie, astăzi, să sperăm că acest climat, devotat mai mult ca oricînd stării de pace, nu va rămîne o nostalgie, nu va deveni mai ales o nostalgie prăbășită, și că luciditatea convocată urgent la

dialogul rațiunii va triumfa: avem nevoie de Pămîntul Vieții, și nu de o cetate a sistemului solar făcînd de-a pururi. Cu mai puțin de un deceniu în urmă alt istoric afirma că atunci existau, pentru fiecare locuitor al planetei noastre, nu mai puțin de 15 tone de exploziv! Astăzi această cifră este desigur depășită, intrucit investițiile afectate milioanele de distrugere încep cu cifra o mie după care urmează miliardele, adică mii de miliarde!

Dintotdeauna pacea înseamnă creație, sau și creație, civilizațiile planetei noastre sint superlativale creației sub certitudinile păcii. Uneori, o știm, le-au trebuit unor mari civilizații un rîstimp scurt de pace cu să se afirme unu o lungă posteritate, și un rîstimp și mai scurt pentru ca oameni și creația lor pașnică să fie îngropate în ruine. „Cate acestea le „revedem” în istorie. Actualmente, iată, nu mai putem vorbi de alternative pur și simplu, ci doar de datorita fundamentala a fiecărui cetățean al planetei de-a apăra pacea: nu putem accepta eroritatea pseudo-filozofică după care evoluția inteligenței umane, a omului însuși — care este, după cum frumos spunea un intelect „Constința de sine a Universului” — ar fi lucrut cu o uriasă tenacitate pentru autodistrugere, decit împotriva vieții însăși.

Te frontal planctar al luptei pentru dezarmare, în primul rînd pentru dezarmare nucleară, creației se află în primele rînduri: și este foarte firesc să fie așa, intrucit Pămîntul nu are nevoie de confruntări și cataclismului. În ceea ce ne privește pe noi, românii, istoria și civilizația noastră stau mărturie că rîndodată aici nu a fost exaltată soluția războiului, ci am fost nevoiți, obligați adeseori să găsim soluțiile optime de a ne anăra pămîntul, tradițiile, istoria, civilizația, neamul. Nutrim credința, aceeași de altfel metuită, că moartea este o lege inexorabilă a omului care a trăit în pace și a creat pentru pace, și nu o consecință a frîngerii păcii. Așa cum, este la fel de adevărat că, astăzi, grație progresului, evoluției științelor, marilor descoperiri științifice omul are toate șanșele de a trăi și crea într-o lume consonantă cu idealurile sale dintotdeauna, idealuri umaniste, pașnice, prin excelență create.

Ion Țugu

„...ÎN FAȚA NOASTRĂ SE AFLĂ UN CIMP LARG DE ACȚIUNE. SĂ FACEM TOTUL PENTRU CA ÎN VIAȚA INTERNAȚIONALĂ MĂSURILE DE OPRIRE A CURSEI ABSURDE A INARMĂRII SĂ DEVINĂ REALITATE, PENTRU CA, ÎN DOMENIUL DEZARMĂRII, AL ÎNTĂRII ÎNCREDERII ȘI SECURITĂȚII SĂ SE TREACĂ DE LA DECLARAȚII LA ACȚIUNI REALE, CONCRETE, DE LA VORBE LA FAPTE !”

„...SĂ MILITAM ÎN MODUL CEL MAI FERM PENTRU CA DE MINUNATELE CUCERIRI ALE ȘTIINȚEI ȘI TEHNICII CONTEMPORANE SĂ BENEFICIEZE TOATE POPOARELE, PENTRU TRANSFORMAREA CU ADEVĂRAT A ȘTIINȚEI ÎNTR-UN BUN AL ÎNTREGII UMANITĂȚI !”

„...AVEM FERMA CONVINGERE CĂ, ÎNUNDU-NE FORȚELE, ȘTIINȚA VA DEVENI CU ADEVĂRAT UNA DIN CELE MAI IMPORTANTE ȘI ÎNEPUZABILE RESURSE ALE VIETII, ASTEL ÎNCIT TOATE POPOARELE SĂ-ȘI POATĂ SPORI CONTRIBUȚIA LA PATRIMONIUL CUNOAȘTERII UNIVERSALE, LA MOBILIZAREA ACESTEIA ÎN FOLOSUL BUNĂȘTĂRII TUTUROR OAMENILOR, CA PACEA, SECURITATEA ȘI COLABORAREA SĂ TRIUMFE DEFINITIV ÎN LUME !”

Din Apelul participanților la Plenara Consiliului Național al Științei și Învățămîntului pentru dezarmare și pace în Europa și în lume.

Dintr-o remarcabilă și inepuizabilă omenie

Există anumite aspecte, anumite simboluri, anumite decupaje de realitate sau de realitate transfigurată care în plan artistic sau în mass-media semnifică pacea. Cu bine știut împot. Și este meritul artistului de a fi dat atestat de pace semnificative de pace planară unui corumb al lui cer senin, unui oras fremătînd unei scene de dragoste, unei cîmpii vii. Totul pare simplu, neapăs de simplu. Pentru că, asta pentru că întotdeauna pacea a apărut celor mai mulți, ca un fapt de la sine înțeles. Și de la sine înțeles este și acum și va fi așa întotdeauna. Numai că, astăzi, în mersul acesta simplu al păcii s-a produs un salt calitativ. Ideea filozofică de pace presupune acum acțiune conștientă și, mai mult, profesioni de credință colectivă. Opera colectivă — pacea, rod al voinței a milioane și miliarde de oameni, nu mai poate fi apănăuț unu grup sau al unei categorii de oameni. Ea trebuie să se manifeste ca idee tutelară, de sub arile ei trebuie să se croiască noi hotare pentru viitor. Sub semnul acestor deziderate simbolurile artistice ale păcii, categoria filozofică de pace, pacea ca opera artistică planetară circula și trebuie să circule la nivelul celor mai largi mase de oameni de pretutindeni. Pace a devenit acum categoria filozofică de maximă generalitate și importanță. Și nu prin eclică ei teroretice, în primul rînd, ci prin fapta pe care o poate și trebuie s-o dovedească în practica vieții cotidiene a miliardele de oameni. Un model de transpunere în practică a acestui concept, alia vreme pentru umanitate un deciderat nostalgic și luminos, așezat undeva pe polul cea mai de sus a vieții unde omul alunge forțele rai, îl dă poporul român, prin tot ce a făcut, Poporul român angajat într-o uriasă inițiativă de construcție și reconstrucție materială și spirituală. Milenare sint voința de pace și practica păcii la poporul român. Exemplele, izvorite dintr-o via conștientă a istoriei, cit și dintr-o robustă arhitectură spirituală, sint neenumărate. Acum, acum cînd e nevoie mai mult ca oricînd de pace, acum cînd pacea și

Apel mondial pentru pace

— FRAGMENTE —

Iată semenii mei anii
De spaimă ai vechului
Bîntuiri de război
Cu focos nuclear

Și voi optimiști așteptați
O nouă speranță și-un mine
Producți piramide
Imense de bunuri

Îi smulgeți pămîntului
Vagoane de piine
Să hrăniți armatele echipate
Cu avioane, rachete și tunuri

Și-n scurtul răgaz
Mai faceți copii
Scrieți poezii
Pentru cei vii

Poemele muncii
Cu lămpi de sudoare
Încă pe planetă
De foame se moare

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Îți mai spun lume ceva
Ca românii și ca semenii ai tăi vom lupta
Pentru viață și cînt
Cit vom fi încă vii pe pămînt

Cit în cer mai sint stele și lună
Cit mai ținem o unealtă în mîna
Cit mai pilpim-ne noi marele rug
Al vieții și nu e amurg

Cîntecul meu lume o să-ți tune-n ureche
În sistemul solar nu ai perche
Pacea e-acum singurul bun principal
Cînd istoria are cadentă de val

Gîndiți-vă oameni la copiii vostri
Cele mai pure flori ale universului
Nu le luați viața și timpul de-a li
Lume eternă peste vecii

Opriti-vă oameni
Drumul vostru de-acum
E-o mare urare

O singură greșală și se deschide-abisul
O cosmică rană ireversibilă
Nici o salvare nu e posibilă
Cînd mecanismul s-a pus în mișcare
Începe groaznică marea-noaptea

Și cit de frumoasă ești lume
Ge mare îți este izbînda
Pe piscuri tu stai în lumină vibrînd
Ca un stăpîn universul contemplant

Dacă vrei tu poți să ucizi fantoma războiului
Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Un popor nu poate lua patria altui popor
Fără să-adauce prejudicii și nor
Cautare lumii și cauzei vieții
Cauza păcii și dimineții

Nu e rău semenii mei
Să aruncați o privire-n culise
Și vedeți cine sint cei
Ce nu va mai iasa speranțe și vise

Voi sinteți mai puternici decit
Toate focurile atomice la un loc
O minune mai mare decit stelele universului
Voi puteți, opri orice foc

Vorbele sint premergătoare faptelor
Rele sau înțelepte
Destul cu declarații și discursuri dibace
Faceți din arme tinete

Nu mai lăsați pasărea urii să iasă din gîoace
Și veți avea o tratinică pace

Contemplați-vă muntii, apele
Ogorul operat de buruienii cu sapele
Contemplați-vă mările și oceanele
Contemplați-vă îndelung orasele
Toate vă poartă urmele, semnele
Învenite poartă o tulburătoare parte
Din voi

Cum v-au trecut prin cap acele idei infernale
Să facăii arme împotriva propriului vostru
destin
Să-mpodobiți ura cu strălucitoare pafale
Coborîndu-vă ființa-n declin

Aceleași miini care îngînie fiul
Pot inflori pustul
Și pot cînta lugubru
Pe clapele morții
Neamăind nici o șansă
Soarelui vieții

Opriti-vă oameni
Drumul vostru de-acum
E-o mare urare

O singură greșală și se deschide-abisul
O cosmică rană ireversibilă
Nici o salvare nu e posibilă
Cînd mecanismul s-a pus în mișcare
Începe groaznică marea-noaptea

Și cit de frumoasă ești lume
Ge mare îți este izbînda
Pe piscuri tu stai în lumină vibrînd
Ca un stăpîn universul contemplant

Dacă vrei tu poți să ucizi fantoma războiului
Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Încă mai cred că se poate
Pune căpăstru la moarte
Și-această planetă încă să fie
Casa noastră pentru vecie

Desene de Sabin Ștefănuță

Vasile Andronache

umanitatea în întregul ei sint grav amenințate, venim cu experiența noastră de pace, cu tradiția noastră de pace și propunem lumii modelul nostru îndelung verificat, un model ce-și are resursele într-o remarcabilă și inepuizabilă omenie. Anii din urmă nu adus în istoria noastră de construcție și pace, prin grija partidului, prin activitatea neobosită a secretarului și sau general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, o redimensionare a străvechilor noastre sentimente de pace. Și nu este deloc întimplător faptul că tremam în acest an poporul român a realizat cele mai mari obiective din întreaga sa istorie. Orase noi, platforme industriale, cai de comunicație, un nou stil de muncă, remarcabile izbînz tehnice și artistice, toate înseamnă o anzuare, cea mai înaltă, în marșele spirit și păcii. Și, cu o supremă recunoaștere a meritorilor noastre în lupta pentru pace, în afirmarea în practică a ideii de pace, multe dintre documentele care au sintetizat implicarea noastră în dezvoltarea practică a ideii tutelare a epocii — pacea — au devenit documente oficiale la Organizația Națiunilor Unite. În acest context, recenta Cuvîntare rostită de tovarășul Nicolae Ceaușescu de la tribuna Sesiunii M.A.N. reprezintă o nouă etică, succesoră în afirmarea voinței de pace, de construcție pașnică, de cuprînzătoare, generoasă umanitate a poporului român. Pace a — fapt de la sine înțeles, cum spuneaam, și spuneaam aceasta înțelegînd prin ea starea întotdeauna firească a omului, este propusă de noi, aici și acum, cu o acțiune practică și eficientă la care trebuie să participe toți oamenii. În acest context simbolurile ei artistice, cele de-acum recunoscute, cit și cele care vor fi de-acum înainte sintetizate, devin cu adevărat operante, devin vectori ai voinței colective.

Eugen Mihăescu

Vino, vino, soptea, vino... La timp, vino la timp!

Dar gândul că Tudor ar fi putut intra în cămașa aceea în casă, cu scena din camera cealaltă, o îngrozii.

Dimineața, devreme, ea trebuie să ajungă la Institutul ei de cercetări la ora opt, așa că mergei era larg deschisă, patul strâns. Nu mai era nimeni, și Marina respiră ușurată.

Erau în întuneric, un întuneric deplin, scufundați în patul moale, liniștea materială făcea ca aerul tăios, cu miros de brad, de iarbă, să devină și el material, cu personalitate.

O liniște cu personalitate, un aer cu personalitate, un întuneric cu personalitate... sopti Marina, lipindu-se de Tudor care fuma, cu fața în sus. Se întoarse spre ea, lăsând țigara, bijand după scrumieră, se întoarse și începu să o mângieie de sus, de pe frunte, coborînd, pe față și pe gît, coborînd, iar ea culcase de la capul pe pieptul lui mare, respira greu, de prăz mulțumită...

— Aș vrea să-ți spun ceva ce încă nu ți-am spus, din viața mea. Trebuie să fie, și așa vrea să-ți spun acum!

— Nu cred să fie ceva care nu mi-ai spus, nu cred să mai fie, răspuse el, și în întunericul dens Marina nu-l văzu zîmbetul amar.

— Mina se retrase, Tudor reluă țigara.

Ea sări deodată în genunchi, contratură vag, „ca un totem” gîndi el și ca s-o simți, prinse cu amîndouă minile talia mică, simțind că ființa Marinei, personalitatea și ascunsă și opună, acum, aveau ceva de spus. Bărbatul o lăsa, fuma și încerca să-l desprindă ochii, scîlpătul ochilor, din întuneric. Dar ea căzu repede înapoi, pe pieptul mare, începu să-și steargă părul de acel... teritoriu imens și pustiu... acel teritoriu imens și pustiu în grațiile căruia bătea inima lui. Apoi se ridică la fel de repede în aceeași poziție și acum el o deslusea aproape.

— Uite, am să-ți spun cum l-am cunoscut pe Emil Bota. Recunoaște că asta nu ți-am spus, precis nu ți-am spus. Precis nu ți-am spus?

Tudor tăcu. Nu mai putea, nu mai vroia să răspundă acum.

— Da... Eram tină și era o seară frumoasă de iulie, răcoare însă, mă plimbam cu Alexandru, nu mai știu ce era cu noi, unde fusesem, au trecut foarte mulți ani. În orice caz, era vînză. Acolo, la muzeul Aman, unde sînt în fundul curții ateliere, era lumină și noi am intrat, dar pictorii stăteau și ei afară pe bancă, fumau. Am străbătut curtea și parcă-mi amîntesesc — nu li se împăimă? — în amintirea și viziile, le gîd în urechi schimbîndu-se de „bună seară”, de fapt erau un pictor și un sculptor, amîndoi au făcut carieră. Reală. Ne-am așezat și noi pe banca aceea lungă din curtea frumoasă, era foarte bine și liniște, vorbeam puțin.

Știi, cînd se lasă cîleada în București cite o noapte de asta potolită, plină de suflet... Și atunci a intrat Emil Bota, a deschis poarta aceea masivă, forțată, a venit spre noi încoet, roștind și el, cu vocea puțină, plină de modulații „bună seară”. Era foarte elegant — vînză mode — avea o halnă bleumarin și la gît o eșarfă de mătase, vînză în gulerul cămășii deschise, probabil de mătase și ea. Pe vremea aceea nu știam că e un mare poet. De unde să știu?

— Și ce impresie ți-a făcut? Dar tu lui?

— Cred că nici una, nici unuia. Mie nu-mi plăcea foarte tare cum juca teatrul, mi se părea manierist, de modă veche... fan-fan-ronard, închipuște-l, doșteapă mai eram! Iar că era un mare poet nu știam. De fapt, altceva nu-mi amintesc. Cred că era foarte politicos și n-a spus nimic memorabil. Ar fi fost și stupid!

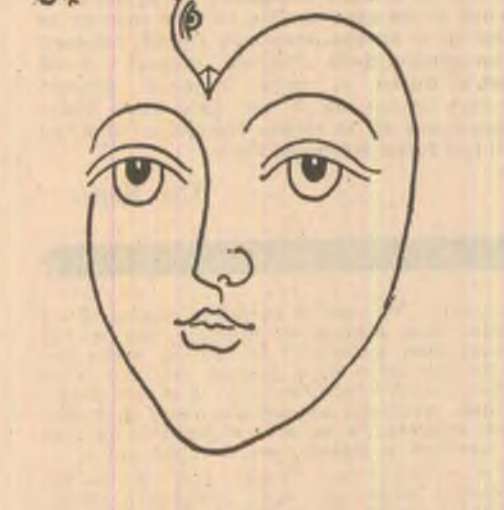
Marina tăcu.

— Si?

— Atît. Dar cred că asta nu-ți spuseseam. Că l-am cunoscut pe Emil Bota, sopti ea greu și se lăsă din nou spre Tudor, îi căută capul, i-l cuprinsese cu amîndouă minile și-l sărută lung, ca o expiere, pe gură.

Spre ziua, stelele erau atât de mari că intr-adevăr puteai să — da — să le atîni cu mina. Tudor de munte miroase a fum, a viață, a aer. Tudor nu putea să doarmă din cauza liniștii. El nu se uita spre pat unde Marina dormea adînc. Umbra prin întuneric, fereastra era mică, joasă. Căută pe masa mare sticla cu vin, găsi chiar un pahar, fără să facă zgomot, bău cu sete. Pe la patru în sfîrșit, se auzi primul muget de vită, clinchetul unui clopotel, strada în pantă se anima, fumul, mirosul de fum, deveni concret, se auziră primele voci de oameni joase, răgușite, Tudor se lăsă în sfîrșit în pat, îi luă trupul întreg în brațele sale mari și adormi imediat, lovit de o durere surdă în ceafă, adormi fericit și disperat.

(Fragmente de roman)

SOLDAT, SOLDAT, SOLDAT

areta șandru

Se trezi cu sentimentul că dimineața aceea seamănă izbitor cu cea în care plecase cu trenul. Călătoria dîra de-a lungul unei singure zile, întotdeauna de vară, și se simțeau reconfortant o încercare, amintindu-și acum de toate acestea. Drumul cu trenul se repetase un sir de ani, dar toate amînterile se topeau acum într-o singură călătorie. Mai întâi drumul pînă la gară traversînd o stradă pustie, nu mai pustie ca celelalte. Cîteva case vechi, fără etaj, cu turlane la colțuri, avînd pe scobitura din afară niște lei dintr-un metal pe

care nu l-a atacat niciodată rușina. Pînă la gară număra în gînd citi asemenea lei a întîlnit în cale, înmulțea numărul ferestrelor de pe orizontală cu cele de pe verticală, observa iedera ondulantă după formele geometrice ale lucrurilor pe care le acoperia, provocînd adevărate accidente de vegetație. Ajunsă pe sfîrșit de cerc al trotuarului, de unde urma să traverseze, aștepta inutil apariția vreunui vehicul, trecea răzvoiri vreunui.

În compartiment, citeva figuri pe care le observa și de care se desărta întotdeauna cu sentimentul că le vede pentru ultima oară. Cîteva tuncle prin care urma să treacă trenul. Istoria acelor drumuri devenea în constința ei la fel de celebră ca bătălia de la Rovine. Drumul îl parcurgea sinușul de la vîrsta de 12 ani. Nu de puține ori priviri furisate pe urmele ei la iestrea din gară: un copil plînd și un geamantan urias. Atunci poate și-a dat seama pentru prima oară de sinurătatea oamenilor care treceau dintr-un vagon în altul. Uneori se mai oprea vreunul în dreptul geamului care dădea în compartimentul său, făcîndu-i un semn amical cu mina. Se cristu te banchea, neîndrăznind să le răspundă, avertizată că niciodată nu se stie cu cine intri în vorbă. Urmărea neaisuii urse stăle de dincolo de fereastră. Își imagina că mii de fetițe, asemenea ei, au privilegiul de a circula cu trenul la aceeași oră, dintr-un vagon la altul și pămîntului, avînd aceeași libertate

ca a ei. Își revendica în fiecare vară dreptul de a face acest drum așa cum alții corau cu dourii sau bomboane. Își stăpinea cu grija reacțiile infantile față de cei mari, trecînd cu succes teste la care era supusă. Cei mari renunțaseră de mult s-o mai întrebă cine e mama, cine e tata, sau să-l dea spre rezolvare probleme simple de aritmetică. Trecea rar neobservată și adesea stîrneea comentarii. Fîind dată drept exemplu de curaj în fata altor copii de aceeași vîrstă, duși de mină, căora ea le zîmbea cu un aer superior, desti stia precis cit o urau în acele momente.

Stătea cu nasul lînit de geam, în dreptul gurii ei stătea se aburca ușor, stilpii de telegraf alergau unul după altul din ce în ce mai repede, iar sîrmele se roteau cuprinse de panică. Cel mai mult se bucura în fata spațiilor deschise, ale cîmpului de pîldă, și atunci își repeta în gînd definiția orizontului. Un cîmp de luptă, se mai gîndea, nu putea fi decît un spațiu deschis. Își recapitula bătăliile pe care le învățase la școală. Și închipuia că așezele de pe culoar cu avertismente în caz de incendiu, prescriind primele măsuri pe care trebuia să le urmeze, sau cele prezentînd imagini cu munții patriei, sînt înlocuite cu repetițiunile de aleele, prevestind marile bătălii ale timpului.

Acum de pîldă o profesoară tomcol povesteste despre felul în care a scăpat de la moarte și-a un porumbel pe care urma să-l sacrifice la oră și de anatomie.

Copiii au fost de acord că pot reține anatomia internă a porumbelului și de pe blanse, pentru că atunci cînd urma să fie sacrificată pasărea a protestat și s-a ucat pe umărul ei, de unde n-a mai vrut să coboare.

Un bătrîn scoase din vestă o fotografie cu niște cîini de rasă. Poza trece din mină în mină și ei i se vore dînt-o dată că bătrînul seamănă foarte bine cu unul din cîini, doar că e mai flecălit.

La gîndul acesta, pe care nu are cum să l-și stie nimeni, bătrînul înjeste spre ea arătîndu-și dinții și ea e convinsă că se pretătește s-o latre. Își reia locul la geam, trenul este un personal, avea să renunțe peste citiva ani la personal, dar le-a păstrat în continuare afecțiunea pe termen nelimitat.

Un cîmp de luptă, rea cel de lînsă ea, puînd ca din întîmplare mina pe geamului ei de copil, un cîmp de luptă va fi întotdeauna sub cerul liber. Să ne închipuim deci că sîntem sinuzi traversînd această cîmpie, și că de-o parte și de alta a căii ferate misună automate. Au călă, sînt cîteva rezimente, dispuși de arme, de generali, de decorali. Vîntul bate din față, avertizează el, scotînd o mină pe fereastra vagonului.

Totă lumea din compartiment la parte la bătălie. Ea, femeia cu cei doi nepoți, profesoara de anatomie, bătrînul cu pîlăria de pai, bătrînul cu cap de buldog.

— Ascultăți ce vă spun, pînă la destinație, se uită el la ceas, și tonul lui este profund profetic — vom fi la rîndul nostru martori la această bătălie istorică. Ea ne va marca existența, alit a noastră cit și a urmasilor noștri.

În fiecare vară, în acest vagon, în acest compartiment, avea să fie vecina acelor oameni cu care călătorea pînă la destinație. Numai buldog-

gul cobora cu o stație înainte și era așteptat pe peron de familie și de mai mulți cîini.

★
Cîmpul pare nepăsător, e o zi de iulie toridă, azi nu crede că cineva ar avea chef să se bată. Și totuși, bătrînul ridică degetul ca pe-un stîndard și profetizează mai departe, dînd ordin de luptă. Dincolo de fereastră se derulează mirista, cu un salcîm și-o fîntînă atît de departe, de parcă ar sprijini cerul și nu cadă asupra cîmpului de luptă. Se aude tropot de cal secundind roțile anemice ale trenului.

Unora le e frică, dă el din cap, din nou cu ochii pe geam. Văcarmul e prea mare, îl auziți? Și asta e din cauza fricii, în curînd vom sosi la destinație și nu vom afla niciodată cine a invins pe acest cîmp de luptă.

Ea ar fi vrut să-l înfățesească pe totî acei soldați pe un bulevard plantat cu arbori. Fără să-și dea seama, trenul trece acum prin fata unei cazărmi. Lupta nu s-a terminat încă, dar cineva se apucă să cioclească piatra pentru un monument. Pentru cine, pentru care din ei? se gîndeste cu încăpăținare. Cineva îi dictează numele fiecei ruine în parte, avînd întotdeauna zece la literafie și din cînd în cînd l se reaminteste ce să pună după numele lor: soldat soldat, soldat, maior, maior, soldat, într-o stație oarecare e nevoită chiar să primească o delegație de veterani, sau cel puțin așa își spunu ei, care îl respingă că pe monumentul din al doilea război mondial nu sînt trecute și numele celor care au luptat în primul. Căci nu e nici o deosebire, spuneau ei, noi tot am murit, doar armele au fost ceva mai sofisticate. A poruncit atunci celui care scria monumentul să ridice altul mai mare, ca să încapă toate numele lor, nu mai prididea să noteze numele soldaților, aceștia veneau în fata ei, salutau scurt și îi dăruiau ultimii maci de pe cîmp, înainte de a deveni cîmp de luptă. Unuia îi dădea mai apoi o cirjă din lemnul luat din gîrdul casei, un pansament pe care învățase să-l facă la școală — și învățase chiar să dea salutul fiecei ruine erad în parte.

În urma trenului anărea la scurt timp imaginea generalului pe un cal alb, însumat, care stătea atît de drept în sa, încît avea senzația că o să se rupă în două. Imaginea acestuia se suprapunea peste cea a bătrînului care declanșea lupta în fiecare vară, din trenul lor personal cu care ea pleca în vacanță. Ani de-a rîndul participase la aceste lupte, primise și dăduse onoruri, ridicase la rang de căpitan citeva sute de soldați, așezase medalii pe pieptul unora, îi trecuse cu mina ei pe monument, fără să se uite nici un nume, bătrînul care declanșase lupta i-a scotit confidențial la ureche că anul următor va participa și ea la această bătălie, va primi un cal alb, macii continuau să fie depozitați pe culoar, sau în plasa bagajelor, pentru a nu-i stingheri pe călători. Numai că în vara următoare, atunci cînd evenimentele aveau să se precipite, cînd își dădea seama clar că de ea ar putea depinde succesul acestei bătălii, au intervenit pe neaștept-

tate alte evenimente care au făcut-o să lipsească de la lupta ce se Jădea dincolo de trenul personal. Ea trimis atunci o telegramă generalului prin care își cerea scuze că nu poate participa, urma să dea niște examene. Imaginea lui din tînelele o revăzu atunci clar pentru citeva clipe, la fel de puternic ca și din compartimentul din care privea cu binocolul scenele bătălii. Și se gîndea că de fapt, cînd se depunuse la fabrică, dacă nu cumva acesta se născuse gata general.

petru solonaru

Geneză

Păsări din ouă,
vii, prind a zbură,
Privirea tu... din rouă...

Floare-ți râmii...

Floare-ți râmii cea din urmă, frumoasă l...
Mirele-ți orb,
încrăcut,
te-a stîns...
Întoarceți nu-s, spre cele ce-ai tîns,
persemme
rugi...
Albă nopții te lasă l...

Clopotul, rar...

Clopotul, rar,
bate-n risipa
ce-o-îndătină
humerol,
Cîipa...
Cădroa ce-a fost umbră și verde
iermii,
supus,
cîntece pierde,
Poate ar fi mirare,
dar nu-i
să-i ascundă cenușa sub grul...
Triste poteci vîntul tresaltă,
Tunuri răspuns:
liniștea
'naltă...

Floralia

Bucurî-te-in pîrg și-ominte-i,
veghead-ți,
Floare,
doar semînteii l...
Zvon pîrelnic ce te suie,
cașceri — luier,
miine nu e...
Sîngur Unui fii mireasă —
în-ne-înțelesul ce te-apasă.
Pleopă,
roua, — în clar să-încindă
urea stelei crisalidă...
Duh de-argilă te ascunde
pretutindeni
și nicunde l...

Septembrie

(Hai-ku')

Prin vii se curmă...
septembrie lar...
Totu-i zadar în urmă...

petru m. haș

suprafața muzicii

cînd merg merg mai mult pe trotuar

citeodată gîndesc

multe treburi zic nu se cad

acum cînd pîșesc pe suprafața
muzicii scriu din pură plăcere

și soarele

și soarele se tălăzuiește-
nverzît peste
mări
supus la cazne umiliri
și ocări

post scherzum

după povestea aia
cu upanișade
s-a-nvîrtit o vreme
prin urbeo-nserată

a gustat pe săturate
din eșcul dogmei
etice stringînd în
mină ciropul rînilor
sufletești — numai petice — din
buzunare-i cădeau veștede poeme
pe fiecare stradă
dîstînsă doamnă pitagora
vestidă șeherezadă

refracție

desigur domnule ai
dreptate niciodată eu
n-am fost de
fotă oriunde
eram dragul meu mai
mult în altă
parte or așa-i curat
dexechilibrul cînd
se rostea un cuvînt deja
eram dus
cu gîndul departe poate
nici n-aveam n-aveam
cum să-nvîț oarece și
de asta-mi dau seama
și-acum cînd
citesc vorba asta
refracție

ses și azi undeva sus, deasupra munților, ca niște pîlîni de cer spre străfunduri de aștri. Ceva din înforțarea și lentă lor supraviețuire coboară pe versanții timpului pînă în povestirile lui Voiculescu, semn că undeva în adîncimi de memorie materia este încă vie, arde și căută în sus către cuvîntul care să-i dea formă și împlinire.

Mărturisirea

Iată o mărturisire ca de fișă literară pe care Voiculescu o include într-una din povestirile sale: **La vîrsta de zece ani, am fost pus în școală departe, la București, unde am făcut liceul. Mi-a dus tata. Cel dinții lucru ce a făcut, după ce mi-a găsit gazdă, a fost un pelerinaj la muzeu să-mi arate Cloșca cu pui de aur... Așadar, cel dinții lucru cu care povestitorul intră în contact, chit că vorbește prin alicineva, printr-un personaj al său familiarizat din lecturi cu arheologia, este marelui tezaur de la Pietroasele. Știa din copilarie despre el, nu se putea să nu știe, aria de răsfrîngere a marii comori spărsese demult granițele geografice ale locurilor, tezaurul dispăruse, fusesse ridicat, dar fascinația lui dănuia în așa măsură în legende încît acestea deveniseră un al doilea și poate că cel mai sigur depozit al lui. De aici iradia, îl infierbînta pe căutătorii de comori și-i împrumietărea cu speranța repetării și multiplicării lui. O adevărată armată de scormonitori de pămînt apăruse înainte de primul război și după umbra ziua pe dealuri, printre gorgane, pe sub copacii mai bătrîni și rămușori, pămîntul era neted, liniștit, și a doua zi îl vedea răscolit, spart și întors pe cealaltă parte.**

Tezaurul pe care îl căuta Voiculescu la București este un punct nodal al copilăriei, de aceea scriitorul dă semne de familiaritate cu și de tristețe, față de el, pentru că fabulosul, mit-

cul comorii nu l se confirmă decît parțial, iar realitatea este mai puțin strălucitoare decît amintirea. Mai ales că acesta din urmă l-a venit, ca să zicem așa, pe căi tirizi și oculte: — zice el, atunci o groază de ceapă. Mă așteptam — zice el, cel prin care vorbește, să-mi în ochii o pasăre măiastră cu disprezece fotoloci de aur împrejuri și n-am văzut decît niște cioburi de vase și cioburi de țavi, e drept de aur, și cu nestemate citi bucițele degetelor. Dar pasiunea m-a crescut mai înfăptărită. Era proba pipăită de cea ce-ți poate dăruți lutul dacă ai noroc... Norocul, deci, această întîmplare.

Se află aici una din cheile înțelgerii artei povestitorului căci dinspre acesta Voiculescu a avut un formidabil noroc. Realitatea i-a servit întotdeauna în marginile unei fantezii creatoare înfăptărite după cum aceasta, fantezia, a născut la rîndul ei un alt sir de realități și s-au suprapus neîntrerupt. Iar vatra în jurul căreia se petrec toate este, chiar dacă nu o numește decît o singură dată, aceea a tezaurului.

În scopul povestirii

Există un termen, întrucare, iar multe din povestirile lui Vasile Voiculescu gravitează în jurul lui. Ele au aproape întotdeauna un pretext real, ceva care ține de istorie la urma urmel sau de nostalgia acestuia. Cel mai adesea pretextul este vîntoarea, un moment dinaintea ei sau de după, întrucare cu cum spune el, această stringere la un loc, așezarea într-un anume scop. Întrucare în scopul povestirii, am spune noi, un moment sadovenian, tipic pentru adoptarea stilului narativului. Întrucare care la Voiculescu înseamnă cel mai adesea regăsirea unor amintiri. Și în **Sezon mort și în Căprioara** din via și în **Behaviorism**, în **Iubire magică** sau

În mijlocul lupilor. Vechi și străvechi teritorii ale sufletului omnesc par se fi cerute către practici ale vîntoării care mai înainte fusesse magie și din care povestitorul scoate la iveală frînturi de nerecunoscut. Și de netolerat, desigur, căci protagoniștii îl vedem de obicei suferinzi, exilați de forțata comună, plasați undeva într-o natură primitivă. Ar putea fi piloresc dacă n-ar fi tragic, căci acest gest al întruocării merge cu mult mai departe îndărăt, în timpuri arhaice, ca să destelenească un început comun. Și să explice, să arate ce? — ne întrebăm dacă nu o anecdotică a timpului modern. Această povestire, de pîldă, în **Mijlocul lupilor**: ne vorbește despre un vrăjitor de lupi, pe jumătate sărbătucine, pe jumătate om, trăind din moși-strămoși printre fiare și ajutîndu-se de ele la vînat. Magie, vrăjă, mister: ceva necunoscute la urma urmel, ceva neversosimil pînă la certitudine funcționare, aceea că lumea nu-i agreează pe vrăjitor iar fiarele îl recunosc, asculta de el. Dar cum pornește, cum se derulează povestirea: un judecător de pace trăiește un timp moment al întruocării (discuții despre vîntoare, o vîntoare în abstract mai mult, e vîntoară a vîntoării, un mit al acestuia) și povesteste, își introduce partenerii de dialog în hățișul unei întîmplări pe care o trăise la început cu o curiozitate rece, științifică, dar în seama căreia se lăsase apoi cu toată ființa și toate simțurile, străbîntînd necunoscute și miraculoase baraje de timp ca să ajungă în cele din urmă la un strat magic greu de presupus dar și mai greu de explicat. Judecătorul de pace îl însoțește pe vrăjitor în pădure, ca să-l asculte și să-l descifreze o adevărată lecție de taină.

A.I. Zăinescu
(va urma)

ESEU

SATUL DIN NOI

Pietre, dale de piatră, ziduri, trepte și stilpi

Există, cum spuneam, un sat dincolo de realitatea noastră fizică imediată, el este intr-un fel și trecut și imaginea noastră despre acest trecut. Ceva indistinct, desigur, dar și foarte exact totodată, pentru că satul acesta este satul din noi. Îl căutăm uneori cu ardore, îl mai și rățăm cîteodată. Ne rățăm de el rătăcindu-ne în propria noastră memorie. Sentimentul regăsirii poate fi și o întîmplare, un curcubeu, de pîldă. Ploaie, stropi mari străvezii mai luceau colo și colo prin aer sau era numai amintirea lor. Sedaem pe o mică zăre de deal în podgorie și priveam curcubeul. Mă uitam cum atîrnă de el dealuri, creste de piatră, văi, terase lungi arctuite spre codri iar peste ele, într-un amestec scăpător de pămînt și de raze, se ridicau ca niște lucruri spre cer aburii de pe acoperșiturile caselor. Recunoșteam într-o latură a acestui curcubeu, chiar de la rădăcina sa, urcînd în pantă și aglomerîndu-se către vîrf, contopîndu-se, toate drumurile satului, recunoșteam așezări vechi, în straturi, unele peste altele, ca niște focuri zîdite și înlăpate pe cînd din sîmînta aceluiași și același vînt, recunoșteam și trăiam amintiri care nu mă atînseseră pînă atunci și pe care nici nu știam că le am.

Rădăcinile aceluia curcubeu le răscăleră, poate, apele ploii le spălaseră, și iată-le urînite

Un nou premiu internațional pentru literatura română

Un nou premiu internațional pentru literatura română! După Tudor Arghezi, Eugen Barbu, Adrian Marino, Nichita Stănescu, laureați ai premiului Herder, după marele premiu de poezie de la Struga pentru Nichita Stănescu, literatura română primește o distincție de prestigiu prin hotărârea Uniunii Scriitorilor din R.S.F. Iugoslavia de a înmăna premiul de la Smederevo lui Geo Bogza.

Creștia literară a lui Geo Bogza a fost de curind înconunată cu primul Premiul Internațional al Festivalului „Toamna poeziei de la Smederevo”, din R.S.F. Iugoslavia. O importanță distinctivă internațională vine în acest fel să înconuneze o activitate artistică îndelungată, o prezență literară și publicistică cu

rezonanțe ce depășesc clipa atât de fugară a imanenței literare. Premiul „Cheia de aur a orasului Smederevo” este de fapt inaugurat cu acest prilej, propunând un nume românesc în constelația ce va încununa de acum înainte literaturile țărilor dunărene. A inaugura un premiu cu un nume prestigios conferă demnitate aleșilor de mine ai acestei distincții. Opera lui Geo Bogza, prin majestate stilistică și prin amploarea inspirației creează auspiciile cele mai favorabile pentru laurii care vor încununa în fiecare an fruntea unui artist de pe țărmurile bătrânului fluviu. Prilejul este cu atât mai nimerit pentru a evidenția importanța operei scriitorului român, caracterul angajat și patetic al prezenței sale în contemporaneitate.

PAGINI DE ANTOLOGIE CANTEMIR

El a fost un cărturar de talie europeană, pe cînd în această țară prea puțini știau carte, și totuși nu s-a rușinat să fie român.
El a fost un mare învățat, pe cînd neamul lui agonisise prea puțin învățatură, și totuși nu s-a rușinat să fie român.
El a trăit pe cînd nimeni nu bănuia că pe aceste pămînturi se va naște Mihai Eminescu, și totuși nu s-a rușinat să fie român.

Vineri, 26 octombrie, 1973

PĂRVAN

De cite ori, din zona sudică a mării unde se află întinderile de nisip însoțite, porneam spre miazănoapte și ajungeam la Istria, fiurul pe care-l încercam, căutînd să-mi închippu ce va fi fost cîndva pe acolo nu-l întrecea pe acela ce-mi străbătea toată ființa la gîndul că într-o vreme necrezut de apropiată, toate acele pietre, evodine și pierdute civilizații, fuseseră atinse de privirea și miinile lui Vasile Părvan.

saj necunoscut, unul aparținînd (prin descoperire) numai lui Bogza. Este locul geometric bogzian.

În anul apariției lui (Op. cit.), volumul era considerat „acea mai valoroasă operă de după Răsărea” (Miron Constantinescu); Bogza văzută ca un „prozator remarcabil” (G. Călinescu); se vorbește despre himeric și vocația anticlității, motive ce vor fi preluate pînă astăzi, fără ezitare (Perpessiciu, vorbind despre Cartea Otlului); o pătrunzătoare observație: „o pagină scrisă de el (n.n. Bogza) este o antologie în miniatură a propriei sale opere” (M. Petroveanu) etc.

Peste ani, în spiritul acestei formulări, se va recunoaște suveranitatea triumfătoare a poetului peste întreaga priveliste a operei.

Dacă nu păstrăm bănuiala, potrivit căreia tot ce atinge poetul este poezie, dar nici să folosim cîntarul impresionist al separării grului de neghină, ani putea vedea o reportaj (scris de un mare poet, de imaginație dictatorială, cum ar spune J. P. Richard), scrieri în proză (de o mare vigoare, de amplitudini sadoveneene, pe un sol aspru) și desigur, poezii (sunetul marii poezii din Cartea Otlului, Pazăie de far, Orion, Ca să fii om întreaga).

Cartea Otlului ne apare ca un poem mitologic, scris parca dintr-o răsunare a istoriei într-un moment de trăsărie cumpănă, într-o dezlănțuire privită, la care participă toate răzurile, sub privirile unor vremuri aspre, de lume arhaică, într-un univers ei însuși adîncit într-o tublucătoare insomnie.

Implicînd grandooarea, și din acest punct de vedere, Cartea Otlului este o sinteză a conștientului bogzian. Sint de stabilit, pe de altă parte, funcțiile în relația Apă-Oameni-Geologie-Foc, insistînd cu deosebire asupra atitudinii Revelei în fața Focului, în dubla ipostază de incendiu-incendiar, în înțelesul pe care-l vede și Bachelard.

De asemenea, înțelegem funcția personificării Apă-Destin-Idee și motivul ei estetic, după cum, deosebit de semnificativ, am considerat, privelistei firii umane peste o geologie halucinantă, aspră, ca o „sîncopă a istoriei”.

Nu în ultimul rînd, fraza (versul) bogziană alcătuită dintr-o broderie stilistică și o cutezantă miazăstră greu de egalat, asemănătoare doar folclorului. Demonstrație impecabilă pentru susținerea autonomiei stilului, fraza bogziană, aldama celei odobesciene, obligă la o severă meditație.

În sfîrșit, de la Pazăie de far pînă la Ca să fii om întreg este de observat Poetul-Moralistul-Pamfletul, în definitiv, foarte tref, chipurile aceluiași mare poet, Bogza, cu un superbur curaj, și-a luat grava misiune de a înalta locala croniclei călăvescine și, lăsîndu-se greu de egalat, a reușit vineri de vineri să ramîna proaspăt și ca întotdeauna în mijlocul lui, atent, contemplativ, grav, ironic, indusător, sarcastic, necrutător, descoperind, lîund atitudine. Este atitudinea tribunului democratice ce vorbește în numele lumii fără omnia, genosibil, îndemnat la meditație îndelungă. Fiecare cuvînt din orice pagină cîntărește foarte greu, cea ce-i conferă o unitate oceanică.

Care este vocea poetului acum? Bogza a ajuns printr-un timbru inconfundabil la tonalitatea dîntoaceana a marii poezii. Să mai adăugăm că aceasta este ipostaza poeziei vizionare? Versul este stilizat pînă la esență, aforismul strălucete ca un diamant, iradînd în toate părțile rare de neatin. Cuvîntul nu este căutat, nu are menirea de a soca, sau, dimpotrivă, este alif de bine „găsit” (este cultul poetului pentru munca titanică asupra cuvîntului) icl, paradoxal, este cuvîntul cel de toate zilele, însă, în tonul de acordurile unei orgi cristaline.

Astăzi, și mult de acum încolo, nimeni n-ar putea contesta marea poezie bogziană.

Viorel Sămpetean

SUB SEMNUL LUI ORION

cu primele cicluri de versuri, Bogza, nemulțumit, va căuta „temeruri pentru o neclătinată credință”. Razele acestei credințe luminează „a gîndul său o supremă aspirație. Întreaga sa ființă era răscolită de realitatea unei cărți de viață și de moarte și, de fapt, împlinirea unei cărți esențiale a fost visul său cel mai aprig. Fapt ce-l va plectu definitiv în 1976, cu ediția finală a Cărții Otlului. Din acest moment (am nimerit anul '77), Bogza a lăsat impresia (amară) a „despărțirii” sale de poezie, aventurîndu-se în colosale „experiențe” lirice, rămîndu-se pînă în clipa din urmă Poetul, descoperindu-se pe sine după îndelungate căutări, purificîndu-se, pentru ca în cele din urmă să-și dezvăluie adevărata identitate.

„Despărțire” de poezie? Nu, pentru că, dacă destinul lui Bogza prin timp este într-adevăr, tensional, pe de altă parte, istoria literară, în atunci cînd a avut perspectiva de durată asupra operei (prima ediție a Cărții Otlului, 1941). Așa se face că însuși autorul simte nevoia unei subtile explicații (Scurtă mărturisire, Contemporanul, nr. 13, 26 febr. 1971) și mărturisesc că înainte de a fi avut timp să „reflexeze asupra termenului de reportaj literar, nu fără surpriză, ba chiar cu amărăciune, acest „verdict” necruțat amenința să se întindă asupra mai multor scrieri, care „nu aveau vreo legătură cu reportajul”, ajungînd, și mai trist, să fie tocți în foarfecile „entuziasmelor scrierilor”, făcîndu-se mulate în numele lui „pînă ce totul a fost compromis”. Amără leție!

Mai mult, cu ani în urmă (Ce este reportajul, Vremea, an VII, 11 martie 1931), într-un articol program, desi, fără intenții polemice, explicit concis care sint „cele trei elemente esențiale ale gazetăriei moderne: pamflet, reportaj, informativ”. Temperamental și condus de frisoanele vii care mai rămăseseră în nervurii ființei lui de după suprema convulsivă întocrire, își alege reportajul (desi va practica, cum am văzut, și pamfletul), în care vede „o școală a vieții adevărate”, singura modalitate în stare să spargă estetica „turului de filde”.

Și mai mult, modul cel mai eficient și convingător pentru a te introduce în „mizical ferbinte al faptelor”. La acest, se adăugă, desigur, rațiunea exercitată de relația cu funcția dublă, meserie-gazetărie. Publicate săptămînal în Vremea, era de așteptat ca într-o bună zi ele să se închidă între două coperti, cu alți mai mult cu cit erau unire ca modalități și teme. Astfel se naște Tărî de pîmînt, de foc și de pămînt (1939) carte crescută „sub semnul desepărării telurice” (M. Eliade).

Să revenim. Bogza este frămîntat de neliniști. După scurtă perioadă în care își dă seama că nu a deprins toate însușirile necesare statutului de reporter, trebuie să recunoască — și mărturisirea lui „este cheia problemei — că, de fapt, nu „atrăse în miezul fierbinte al lucrurilor”, cit în propria-i conștiință. Nu era suficient să fie „obsedat de demnitatea omului”. Gîndind realitatea, de fapt, se mărturisea pe sine însuși, oscilînd fără răgaz între revoltă și reverie, fără a fi reușit s-o numească exact. Mai departe, își explică exact și fără drept de apel propria scriitură: „Prizonier al propriei mele firii, am dat realității mult din

chipul și asemănarea mea, transformînd-o sau redimensionînd-o după nevoile spiritului meu”. Ar spune poetul, este vorba de reportaj — chiar dacă a scris magistrat, spunem noi — și nimic mai mult. De la această „neînțelegere”, apare la noi inventia „reportaj literar” care, în cazul imitatorilor lui Bogza, nu este nici reportaj (sufocat de poetizare), dar nu este nici literatură, pentru că, vorba criticului, pe drept tencii, literatura este înainte de toate literatură!

Asadar, vorpărași din capul locului termenul de „reportaj literar” (sau „reportaj-literar”). În ceea ce privește „proza poetică”, vom opta pentru termenul mai simplu, scrieri în proză (exceptionalul navela Moartea lui Iacob Onisă). Profitabil pentru destinul bogzian ni se pare modul în care, storcînd poezia din faptul real (aparent obișnuit) și culegînd ciorchini

de poezie (Primăvara în Carpați, Poezia minci, Straturile de cărbune, Fise de conlitate etc.), va descoperi definitiv criteriul greu imitabil: simplitatea (adinecme) ce-l poate conduce printru „frunzele minerale” spre filonul vizionar.

„Intr-o cumpănită străfulgerare, Bogza își va întoarce privirile spre Moldova, redescoperind pentru sine, umbra marelui Sadoveanu, și cutremurîndu-se pentru totuși viața.

Observația lui M. Eliade la editia din '39 (Tărî de pîmînt, de foc și de pămînt), potrivit căreia Bogza aduce „un peisaj românesc cu totul necunoscut” precum și oameni „pe care nu prea sîntem obișnuiți să-i vedem în epica noastră”, este exactă, dacă înțelegem prin „peisaj”

POEZII, CÎND ERAU TINERI (VII)

O fotografie a lui Ion Gheorghe din 1935, pe spatele căreia stă scrisă următoarea dedicație: „Lui N. Stănoiu, cu omnia cu care m-am certat și împărat (îngădui) cel mai bine. Ion Gheorghe (1935) • La mia bine de 7-8 ani, de cînd a fost făcută fotografia anterioară, din alura acestor imagini surprinse în timpul unei vizite pe care mi-a lăcut-o în redacția revistei „Viata studentăscă”, nu se mai îngăduia cu autorul acestor însemnări.”

filosofică, studiu care s-a îmbogățit prin frecventarea eposului popular și al altor popoare. Opera poetică a lui Ion Gheorghe, chiar dacă prezintă și unele laturi controversate, cum ar fi poemul didactic „Dacia Finiks” este în orice caz printru cele mai valoroase și mai reprezentative în scrisul în versuri contemporan. S-ar părea, după propria opțiune din ediția apărută în Biblioteca pentru toți „Proba logosului”, că selecția sa ar inclina ca reprezentativitate înainte de toate spre sumarul acestui volum cuprinzînd ca titluri poemele sau ciclurile „Vine iarba”, „Zoonsphia”, „Mai mult ca plînsul”, „Cavalerul trac”, „Megallitice”, „Noimle”.

Proba logosului, în accepțiunea expresiei noastre populare „limba se îndoaie după gînd”, pare definitorie pentru Ion Gheorghe, cu toate că are drept elemente definitorii în esență pe cele numite de pătrunzătorul său prefector C. Stănescu: „Poet al universului rural arhaic, el vine cu imaginația plină de amintirile, mișturile și cerșurile lumii bătrîne care au înăuntru născut marea lînică românească, de la Eminescu prin Cosbuc și Goga pînă la remarcabila pleiadă a celor de azi (Ioan Alexandru, Adrian Paunescu, Gh. Pitul, Marin Sorescu s.a.). Din acest s.a. nu m-as putea abține să nu-i citez dintre înaintași pe Lucian Blaga, Aron Cotruș și Ion Barbu, iar dintre confrății mai tineri contemporani pe Gh. Istrate, Dumitru Pripoc și Nicolae Dan Frunteală. „Proba logosului” cuprinde unele capodopere, cum este cel tonantial, exuberant și terifiant „Vine iarba”. Pesemne că în viziunea lui Ion Gheorghe bi-

d în perspectiva pe care-o avem asupra operei putem spune fără sfială că Bogza, reprezentînd nu doar „un caz deosebit” în literatura noastră, este poetul în agora. Nu ne vom instala nici un moment pe poziția confortabilă a celui ce unifică o întreagă priveliste de verdicte critice, după cum nu vom ezita să considerăm că opera bogziană — contradictorie, fascinantă, derutantă — se desinește, în ceea ce are durabil, printr-o poezie de primă mîrîne.

Bogza răspunde la o întrebare (De ce scriu, România literară, 7 octombrie 1971) într-un mod original, aducînd un adevărat arsenal de argumente („ca să-i tulbur pe oameni”; „să lupt împotriva înstrăinării și a mecanismelor de gîndire”; „să-i fac pe oameni mai buni” etc), pentru ca, „expediată” concluzie din final să pună pe gînduri și chiar să producă „neînțelegeri” pentru mulți comentatori pripiți și pătimași: „Nu fac literatură. Ceea ce fac intră desigur în acest domeniu al culturii care se cheamă literatură, dar eu nu fac literatură (s.a.)”.

Este un mod polemic de a-și susține „secretul” operei, cu convingerea că numai opera deschisă se poate susține în timp, prin confruntare. Ceea ce la prima vedere pare doar limpede, liniștit, împăcat, ascunde în fibrele adîncii ale țesăturilor, o tonalitate de talazuri năprănice, triumfătoare, ce din avîntul lor se contopesc lîndur alte și alte forme, dînd operei imensitatea inimaginabilă, continuă, a unei orgi marine.

În plin climat avangardist apare la Bogza starea de exasperare, și, în primul rînd „exasperarea creatoare”, stare ce rezumă o întreagă estetică. Conform acesteia, versul trebuie să fie „un cumpănit atent la existența liniștită a lumii”, și, în aceste condiții, actual creației devine „un mit de transfigurare cu îndrîjire”. Bogza va denunța poezia trufasă și lenesă, „egoistă și falsă”, așa-zisă „hermetică”, abuzivă și inconștientă, pentru a proclama cu drept de document și program de generație, poezia ce se apropoie de „estetica elementară a victiei”, singura capabilă să spargă pitegaul conformist și să fie citită și înțeleasă de toți oamenii, ca un drept elementar. Bogza își argumentează non-apartenența la idealurile unei societăți acceptate de plagi de ignoranță bînză-vicioasă, dar nici o undă de tîngărire nu străbate lama rece a tîșului său, cită vreme o contemporaneitate „el reclamat”, întinzîndu-și „tentaculele unor probleme ca o caracatiță”.

Încrîncenat în verdicte polemice, vorbește de fapt despre condiția omului constrins în lagărul unei existențe derizorii: omul, spune el, nu are timp decît de a vorbi „pentru o singură dată” în numele „tuturor durerilor acumulate de ființă în miliarde de ani”, convins fiind că este stăpîn pe ipostaza sa (unică) în care poate determina începutul. Este condiția unei suprema descătușări, a unei energii ce trebuie să se consume pentru a scoate la lumină tipare noi, devorînd pe cele ruginate. Este semnul reconstrucției sale printre figurile „halucinate” ce alcătuiesc zodia unor Jarry, Rimbaud, Lautréamont, Poe, Chagall etc, intrucît starea generală, dominată de calvar nu mai poate să încapă în pieptul atlatului revolut.

Alte două volume (Cîntec de revoltă, de dragoste și moarte și Ioana-Maria) îl vor conduce la ideea esențială, potrivit căreia poezia, pentru a-și dobindi statutul, nu poate fi decît adîncă — nouătea se capătă numai prin adîncime! — eputată de meandre și violențe verbale, cu alte cuvinte, o poezie vizionară. Dintre toți avangardiștii, o spunem în treacăt, Bogza este structura cea mai complexă și fecundă, lucru pe care-l va dovedi din plin opera sa poetică, în ciuda traiectoriei atât de controversate. Și mai departe, ar fi de prisos să se vadă cu tot dinadinsul altceva decît ceea ce poezia poate argumenta fără urmă de tăgădă!

Adevărul este că, după izbucnirea vijelioasă

REMEMBER CONFRAȚELE CU CARE M-AM CERTAT ȘI M-AM ÎMPĂCAT CEL MAI BINE

Cuvintele acestea scrise de Ion Gheorghe pe spatele fotografiei pe care o reproducem în pagina de față sînt tentat să le dau drept titlu referitor la relațiile mele cu acest poet, după părerea mea cel mai reprezentativ pentru perioada contemporană din istoria poeziei noastre care, ca tentative programatică, stă alături, de la egal, cu Nicolae Labis, Nichita Stănescu și Adrian Paunescu spiritele poetice indiscutabile cele mai elevate. Dacă am optat pentru formularea de mai sus e poate și pentru că în perioada cînd mi-a fost incredînt, Ion Gheorghe era unul dintre confrății cei mai apropiați sufletului meu, după cum o confirmă și o deducă cu numărul 1 sau 9 (nu e prea clar configurat numărul), înscrisă pe pagina de gardă a primei sale opere, legendarul roman în versuri „Pîine și sare”, avînd în manuscris transcris cu majuscule, toate cele vreo 200-300 de pagini cite au fost dactilografiate apoi:

„1. (sau 9) Lui Nicolae Stănoiu, căuind să uit neplăcerile ivite în „locul discutiilor”. E bine că ești sincer. Numai un prost mai e ca tine și se iscălește. Ion Gheorghe, 25 VI 1937”.

Focul discuțiilor mele mistuia nu o dată în flăcările sale, cu toate că Ion Gheorghe nu numai ca talent ci și ca preocupări imi era cel mai apropiat încă din primele zile cînd ne-am cunoscut la vestita Școală de literatură „Mihai Eminescu”, avîndu-l coleg, printru alții, pe Nicolae Labis, Gh. Tomozei, Lucian Blaga, Mihai Negulescu, Radu Cosașu, Ștefan Luca și alții. Orice erau palăile de mari ale acestui foc al discuțiilor, tot nu izbuteam performanța să mă încalăr la propriu cu Ion Gheorghe, cum o făcuse Rusălin Muresanu, colegul nostru cel mai profilic pe plan editorial pe atunci. Un curcaren năduf aveam pe Ion Gheorghe, căci pusesse mina pe edițiile de poezie populară ale lui G. Dem. Teodorescu și Grigore Tolescu (Materialuri folclorice), care i-au fost cărți de capăt, mai mult decît bibliă pentru un drept credințos, timp de doi ani de zile. Chiar voluminosul sau roman în versuri „Pîine și sare” poartă poezia iniriuri acestei experiențe poetice.

Ion Gheorghe a știut să se adape din „izvorul curat ca lamura al poeziei populare”, vorba lui Eminescu, asimilîndu-l nu atît în ce privește prozodia sau expresia, ci substanța lui

Dar ajunge un fior, oricît de adînc, spre a te incumeta să scrii despre un asemenea om?

Cîndva — într-o vreme, de la care n-am trecut mai mult de trei decenii, dar care acum imi apare patriarhală, pentru că, pe atunci, Dobrogea și păștea vechiul chip, încercîndu-și brăncimela și obrazul, pentru fiecare kilometru străbătut, cu un kilogram de prof — ajungînd la Ulmetum, și aflînd de la paznicul cetății că, în tinerețe, lucrase la săpături sub conducerea lui Părvan, l-am năpădit cu un potop de întrebări, despre cum era și cum vorbea cu oamenii, despre ce făcea în fiecare oră a zilei, cum minca și unde dormea, întrebîndu-l și iar întrebîndu-l, ca un arheolog care, mistuit de curiozitate, ar da la o parte pămîntul de pe lespezea în stare să dezvăluie secretul unei întregi epoci a istoriei.

Dar ajunge o asemenea curiozitate, chiar mistuitoare, spre a îndrăzni să scrii despre un om ca Vasile Părvan?

Mă îndoaiesc că ar putea ajunge, cum nu cred că ajunge nici faptul că, de cite ori îi întîlneam pe profesorii Ion Nistor și Radu Vulpe mă uitam la ei nevenindu-mi să cred că eu aveu privilegiul de a-i fi fost studenți. Ei puteau vorbi despre Părvan, dar eu nu am căderea să scriu un singur rînd despre acest om, intrat în legendă de pe cînd era încă în viață, și care și-a trăit viața alt de auster, închis în geometria disciplinei sale, ca între zidurile unei cetăți, ca într-un turn foarte înalt. Un turn ce nu are, la nivelul pămîntului, la nivelul muritorilor de rînd, nici o întrebare. Prin întreaga formulă a existenței sale, Părvan e inabordabil profanilor, chiar celor ce au citit Getica din scoarță în scoarță.

Dacă totuși imi îngădui să scriu, nu e pentru a da despre el o idee, oricît de vagă, celor ce n-ar ști cine a fost, ci pentru a mă mărturisii pe mine însuși. Fiindcă de pe cînd eram foarte tînr, în multe nepriceput, dar însetat de existențe exemplare, ființa mea lăuntrică mult o avut a face cu Părvan. Cu legenda lui, cu lumina incoruptibilă pe care a răspîndit-o, incit, adevărat, ca despre cițiva alții, al căror nume imi luminează viața, m-am întrebant: — Ce m-aș fi făcut fără el? El mi-a dovedit, cînd tare aveam nevoie de asemenea dovedit, cînd poate m-aș fi sufocat fără el, că poți fi cărturar român, trăind la porțile Orientului, fără nici un compromis, puru învestit în tot toga demnității.

Eminescu și Bălcescu — toți ceasuri de restrînte, imi întăreau cugetul, apărîndu-mi unu secol trecut și s-ar fi putut, imi spuneam cu spaimă, ca felul lor de a fi să se mai poată pricepească timpul în care trăim. Vremea oamenilor mistuiți de o credință trecuse. Venise aceea în care trăim, a marii imoralități de după primul război mondial, cînd cei bogăți, puternici și incuți își închippuiau că pot înjosi totul, cînd de citeva ori pe zi imi era dat să aud, și chiar să citesc, că intelectuali români sînt niște lichile, că sînt lipsiți de caracter, că pot fi cumpărați de orice, oricînd și pe nimic. Ce s-ar fi ales de sufletul meu, dacă n-aș fi putut să-i pun în față exemplul lui Părvan?

CREANGA DE AUR

Ecoul celui mai îndepărtat trecut, dar nu răzbind prin negura timpului, ci trezit de un limpede fior artistic, poate fi găsit în Creanga de aur, una dintre capodoperele lui Mihail Sadoveanu. Cînd firul de măsăle al povestirii începe să se desfășoare, timpul ajunsesse, autorul o spune de citeva ori, la anul 780 al erei noastre. Eroii cărții se numesc: „ei înșiși dacii și sint, mai departe și netulburati de nimeni — și nici în cugetul lor, atenți totuși la tot ce se întîmplă pe lume — închinătorii aceluia dintii zeu ce o dat o credință, și mai ales o lege morală, primilor oameni care, pe aceste pămînturi, au văzut răsăritul soarelui, roua dimineții și toate minunile firii. Nimeni aspru, sau crîncen, sau viros, peceate a atitor personaje sadoveneene — în eroii cărții ci numai lumina, cumpătare, înțelepciune și îngăduință față de noua religie care începuse să-și ridice bisericile prin văi. Unul dintre ei, al doilea în ierarhia vechiului cult, dar personaj principal al povestirii — este trimis, pentru șapte ani, în Egipt, să se inițieze în tainele celei mai vechi și pline de taine religii, iar apoi, printr-o hotărîre surprinzătoare dar nu lipsită de tîlc, în cea mai strălucită și coruptă capitală a vremii, spre a-și da seama, cu ochii lui spălați de izvoarele Carpaților, dacă noua credință, îmbărtășită de împărații Bizanțului, a adus vreo fericire popoarelor. Totul se discută, se hotărăște și se înfăptuiește sub semnul celei mai depline seninătăți. Reprezentantii vechii Dacii, cu nimic schimbări în plin secol al VIII-lea, se dovelesc lipsiți de pîmă, străini de orice velenie, convinșoși unii față de alții și convinșoși față de lege, pururi inspirați de marea carte a firii. Cînd mi-i imaginez, în lungile lor veșminte albe, retrăși într-un teritoriu neîngăduitor oricui, imi aduc aminte, cu tot ceea ce știu, cu totul ceea ce se poate ști în Europa despre el, Tibetul. Adeveseori m-am întrebant dacă „Muntele ascuns” — acest Tibet al Daciei — unde începe și sfîrșește Creanga de aur, de pe ale cărui culmi Sadoveanu spune că se zăreau Mureșul și Oltul, nu va fi fost cumva Hășmășul Mare.

Geo Bogza

POSTUL BRESARII

Există în fiecare dintre noi două forțe, două plăci tectonice în vesnică și amenințătoare mișcare: o forță negativă și o forță pozitivă. Un impuls constructiv și unul destructiv, o „placă” a binelui și o „placă” a răului. În permanență opoziție, ele nasc cutremurele sufletesti care schimbă peisajul; cind cea ce era înainte un deal devine acum o vale, un riu dispare în desert, cindva era o pădure de ciresi, iar azi nu vezi decit pietre, acolo unde erau oameni nu mai sînt... sau invers, mai bine, cind și se par toate altfel decit sînt, cind plutești ca un nor alb deasupra pămîntului, cind îți place să plouă, ori cind soarele nu te bate în ochi. Și nimic nu poate fi mai vesel și mai vesel decit împrejuri, decit să asisti, fără să faci nimic, la un asemenea „fenomen natural”, să vezi, dacă poți vedea, cum dispare un peisaj cu care te-ai învățat ca să apară alături cu care abia începi să te înveți. Or, și aceasta este proza, proza vieții, în care fiecare dintre noi figurăm ca personaje mai mult sau mai puțin principale, schimbîndu-ne înfățișarea la intervale imposibile de precizat, după cum binele din noi se ridică deasupra răului din noi, ori răul din noi se ridică deasupra binelui din noi. A fi nu-mai bine sau a fi numai rău este în cel mai nefertic caz o iluzie, binele și răul întîmplîndu-se uneori și simultan în viața noastră. A fi însă de partea binelui este cel mai omenesec lucru cu putință.

Toate acestea au fost spuse pentru a arăta cît de mult nu ne place manheimul, cît de mult ne chinuiesc prozele în care un erou este numai bun, iar alături numai rău, chiar și atunci cind ele sînt scrise cu cele mai bune intenții moralizatoare. Sau cum spunea tanti Elvira interbelica: „Totul este foarte simplu, numai viața este foarte complicată”.

★

MIRCEA BUCU, Călărași. Proza d-voastră nocturnă începe așa: „Era alit de intinerce!” fncit ca să vezi ceva trebuie să (?) închizi ochii. Ne-am oprit aici. În ceea ce îl privește pe „Moc Lorii” (cuonasterea a înțeles față de acest nume, așa că v-a dat seama cît de socoti am fost de acest transfer) are arc hazul ei, un haz cu iz ușor vulgar. Dar ce folos?

CORNELIA ADAM, București. „Veronici”, desigur, scurta schiță-document dramatică al vîetii mele”, vom încerca să-i facem loc. Pînă atunci însă așteptăm și alte proze proze.

TIIT T. Reșița. „Chiar discutăm, cu pretenții bineînțeles, despre Mircea Micu. Unii se minunau cum de nu se încercă în ațtea memorii. Jurnalul de poet al maestrului Ioan Alexandru ne-a cam dat bătaie de cap... Opinii și opinii, numai să fie. Cît despre faptul că „Statuile nu știu să ridice” asta e rău și ne îngrijorează de-a-dreptul. Citii-le ceva! Oricum, vă așteptăm în continuare.

NICOLAE CĂRUNTU, Dorohoi — Talent și în „Chemarea grîului” și în „Cîndul lui Alexandru Albu”. Prima schiță este chiar spre publicare. Numai că, vă rugăm, împăcați-vă cu virgula. La lectură contază și așa pentru ritmul și melodia celor scrise, nu? Sîntei între „mai trîmbie” și „da”, totul depinde acum numai de d-voastră.

MIHAI MIRIȚESCU, Cochirleanca, Buzău. „Femeia ascunsă-n noaptea” rămîne în întinerce. E un anume tip de proză poetică, desigur, dar nu are, ca să spunem lucrurilor pe nume, obiect. Ca să stă singur undeva, „în această casă”, aruncată pe acest vîr de munte, în care am fost uruși fără să fim întrebat de vitregia soarelui” și să vezi cum, „în fiecare noaptea, din albi zăpezii se ridică o femeie care își alăfa din ea (?) și îmbrăcătă în stralele nopții încearcă să intre înăuntru prin mica ferăstrău din fața ușii” nu e cine știe ce. Ca să nu vezi e și mai greu și mai adevărat.

Iulian Neacșu

De sub teascurile Editurii Militare a ieșit volumul intitulat „Steaua Europei”. Semnată de Horia Alexandrescu, cu o postfață de Cornelia Vadim Tudor, lucrarea se va bucura, sintem convingși, de interesul maselor largi de iubitori de sport, fiind o reușită editorială certă și, nu în ultimul rînd, un excelent suport moral pentru echipa Steaua, în returul de miercuri, cu Anderlecht.

Spre lumea esențelor

Urmare din pag. 1

Or, la raporturile dintre oameni și evenimente, sînt obiectul unui interes profund. Oamenii doresc să se înțeleagă pe ei înșiși, mereu mai adînc, mereu mai nuanțat. Cei ce doresc să înțeleagă ceea ce este se raportează însă în mod inevitabil și la ceea ce a fost, altfel spus — la istorie, ca realitate esențială capabilă să explice ontologia umană, firea omului, ca atare. În istorie și asimilarea istoriei, mai mult decit în orice alt domeniu al cunoașterii umane, planul ontic se corelează cu planul gnosologic, cu planul axiologic și cu o profundă trăire.

Este ușor de constatat faptul că între diversele moduri de asimilare a istoriei, operele literare și artistice inspirate de trecut ocupă un loc cu totul aparte. Prin intermediul acestor opere, înțelegerea trecutului, a sensurilor și semnificațiilor revelate de el, se potențează în actualitatea emoțională, estetică. Ca moment al vieții psihice marcat de experiența revelatoare a contemplării, emoția, și cu deosebire emoția estetică, ne marchează definitiv. Corelată cu admirația etică și cu sentimentul descoperirii unor domenii nebanuote ale realității, emoția estetică devine o manifestare fundamentală a vieții umane. Numai în relație cu asimilarea estetică a trecutului poate fi înțeleasă înțesă sete, niciodată satisfăcută deplin, a tuturor celor ce caută literatură inspirată de realitatea istorică.

Romanul inspirat de trecut, ca punct de convergență între legile și logica istoriei, legile și logica sufletului omeneș și logica artei, are în cultura română de azi o situație fermă și stabilă. Numărul mare de autori care cultivă romanul istoric, varietatea temelor și a epocilor evocate, diversitatea modalităților estetice, dezbaterile critice pe care le-a provocat și le înțetene, largă receptivitate a publicului confidat, sînt deosebitele caracteristici ale romanului istoric. Niciodată în istoria literaturii române n-au fost publicate atîtea romane istorice ca azi. Niciodată succesul lor de public și de critică n-a fost atît de mare ca azi. Niciodată sen-

Lacrimă

Am coborît în groapa cu pietre
Tăceau ca niște durii uitate
În nemășcarea lor se deschidea
lentooarea vesniciei

Și nu mă puteam desprinde din ea

Vinătoare

Joaca, crezu ei, este nevinovată. Și, iată,
se prîns-e ea:

se amuza,
se minuna,
se năfră...
Apoi se potolea
și

or la oia de la capăt
încit
/ În timp ce clipele, zilele, anii
se răsturnau de-a tăvălugul
ca roțile bălțate ghotind pe caldarim.../

Alexandru Ivănescu

REMEMORĂRI

Singur în Mongolia (xx)

Unghiul și isovitorul mars împotriva imperiului lui Mahomed Sah începuse deci sub semnul neliniștit al ațlei nămorii timpurii. Vremele ce mongolii au nămorat la poalele unor munți cu virtutea pierdute în cer.

Marcel Han avea o stare ciudată, o încercinare posomorită de cind se despărțise de bătrînul pomic al lui Tibet, iar afuristă bila de cristalin nu-i mai era de nici un folos. Încecuse să-i reinvie strălucirea, să obțină măcar o frîntură de imagine, gîndindu-se intens la trecut, așa cum îl învățase pomicul, dar degeaba. Bila se mișcase, devenind cenușie și fără acele jocuri cu lumini schimbătoare. Mărise deci (într-o via ce) și nu mai avea forța de a-i amăgi privirea și sufletul.

De fapt ce gîndea nu-l interesa trecutul. Și-l cuoștea prea bine și ca nimenei altcineva. A fi vrut să știe ce se va petrece în viitorul apropiat, cum se va deslășura campania pe care abia o începuse.

Văzîndu-l mohorît și încernat, lăsuîndu-se purtat în tibița încăpătoare, generalii și rucule de singe (avea doi frați și o droaie de cunătăi însoțitori) se hotărî să încerce a-l scoate din starea de melancolie rădînd.

Îi trimiseră așadar mesagerii, care ceteau în stele, acrobati pripiși ca pe lîna orice curte imperială, chinezii așii care făceau tot felul de salturi și minuai cu dexteritate bile de fildes și cercuri de arîmt, imblînzitori de animale și pomici încucîndu-se în mălăniile rește, chiar și un grup de dansatoare venite prin suie ce miracol din Bubara, baladisti care-i cîntau în versuri isprăvile trecute ori viitoare, dar toții erau zadarnici.

Hanul nu jesea din mizeria lui aștăci și nu suportă în jur decit de lung și desătuat kitali care tremura de frig în kimonoii albaștri instalat la puncte albe. Acesta își păstra surusul misterios pe fața de porțelan galben și lăsuîndu-l să moacă, nota iute și fără să clipească tot ceea ce Marcel Han considera că trebuia adăugat la tabloul de joc demn și să nu încucă încucă s-o dicteze în urmă cu aproape douăzeci de ani.

Fostul mandarin, os subțire de prînt chinez căzut în robie, nu izbutise să-și explice taina acelei aturite bile pe care Marcel Han o adora aștăci și după a cîrui stingere era cum în sufărîpă.

Întelega un singur lucru. De cind dispăruse bătrînul din Tibet, cu zimbul său viclean, cu atitudine mîndră și nepăsătoare, cu privirea plumbuită de perlele pleoșoare, bila de cristalin nu mai avea nici un fel de putere. De fapt, cine îi arăta hanului ceea ce el vroia să vadă cu ochii minții? Cine-l ajuta să vadă toate acele lucruri nămorante pe? Bătrînul sau Bila? Aceasta era întrebarea.

Se gîndi la un moment dat să trimită oțasi în urmă bușucului moșneg care nu rutuse ajunge prea departe, să-l întorcă, silîndu-l să vină și să redea strălucire aceluia obiect fără a cărui putere hanul își pierduse agerimea și buna dispoziție. Renunță totîndu-se de reînvoarea forțată a strănului personal care-l neliniștea cu aerul său înfățit și cu nepăsarea scudătoare.

Soseau mesagerii de taină, acei cătăreți singuratici purtînd vesti de la iscoadele trimise înainte armatei. Cădeau cu fata la pămînt obosiți și speriați, arătau semnul de liberă trecere și transmiteau mesaje scurte dar clare despre pregătirea și numărul oștilor adunate de Mahomed. Gîndea asculta îngîndurat, îl punea să repete anumite pasaje pe care nu le înțelega și după plecarea lor se apleca asupra machelei pe care o avea în față înmaginînd viitoare planuri de atac.

recură muntii împăduriti, traversară văile vătute de zăpadă, străbătură locuri și așezări bogate ca întinși și nu-i stovescă puterile dar mai ales caii.

După patru luni de mars neîntrerupt, ajunși pe malurile riului Sir-Daria, într-o luncă în care iarba nerăbădoare izbutise să alunge stralul zăpezii. Marcel Han dădu ordin de popas și se așeză ore oțasi săi fîmînzi și obosiți de drum instală tabăra.

Nu era prea cald dar salcia dăduse muguri

CUMPĂNA

Amintiri mitologice

Lui Fănuș Neagu

Marele pămînt
în loc de inimă are un simbur
pe care o pasăre tăciăci din cer
cu ciocul l-a răsădit
în cea mai veche noaptea de an nou.
Sleită, pasărea a puteriz
pe spinarea continuă a bătrînului zeu.

I-au lîșit prin piele vîrmanii
și răstîngescă îngrășate rime
se lasa cocostre și berze
din singe ciugîndu-i mormoloci.
Dar cînd duhoarea molime l-ajunge
se umple de o mare fericire ce-l cutreără
în turme cu copitele grele.
Smulse, doar marile pășări
se luptă să își aducă aminte
de lara înaltă din univers.

George Alboiu

care încere să-l împlinesc, să-l nuanțez și să-l acreditez. Conștiința mea istorică se obiectivează și se reflectă într-un model al lumii românești, considerată în ordinea ei temporală și rațională. Nucleul de semnificații stabile pe care se aseta „etnică și istorică românească” îl revelează acționează asupra conștiinței mele ca o putere mirabilă, structurală, declanșatoare de energie spirituală. Ca să ajung la acest nucleu eu încerc conștient să operez o reducere, în termeni fenomenologici, în masa imensă, practic vorbind, înfinită, a datelor istorice. Fenomenul românesc este considerat ca esență. Aspirînd spre această esență, conștiința mea se obiectivează, se manifestă în calitate de conștiință intențională activă, orientată în egală măsură spre faptul istoric și spre creația care mă angajează. Reducția fenomenologică deconțetază în planul conștiinței mele etnice, istorice și estetice relații de sens structurante, active. Descrierea fenomenologică și prezentarea intuitivă a ceea ce este durabil, esențial și ireductibil în existența istorică românească a lăsat pentru mine forma practică a interpretării spiritului nostru prin raportarea consecventă la marile epoci de cultură. Am încercat să evoc aceste epoci prin intermediul unor eroi intelectuali angajați în realizarea unor opere capabile să-și semnifice. Semnificîndu-pe ei, aceste opere nu semnifică și pe noi. Încerc astfel ca rațiunea estetică să se coteze în romanele pe care le-am scris cu intenția sintezei epice și cu sensul filozofic al valorilor românești specifice.

În acest sens, toate romanele mele de pînă acum, a căror autonomie a fost atent urmărită, ca și altele pe care doresc să le scriu mai departe, comunică strîns între ele. Secuținea sintetică, evocarea spațiului etnic românesc din Bucovina pînă în Banat, și din Bihor pînă la „marea cea mare”, se corelează cu incursiunea diahronică prin epoci văzute îndeosebi sub latura lor spirituală specifică. Am făcut din această evaluare spațio-temporală a etnosului și spiritualității românești a valorilor sale specifice, inclusiv a sensibilității și a esteticeității carpatodunărene, obiectul și țelul unui program literar consecvent urmărit, consecvent nuanțat. Programul acesta dă sens întregului meu demers epic. E un program pentru care trăiesc. Mă regăsec în acest program mai demn și mai bun.

Înainte de a fi un țel și un cadru de lucru, el este pentru mine un mod de viață.

Poesia mării

și citeva capodopere ale lui Lucian Blaga astupra mării.

Cel de-al doilea recital a avut loc într-o sală încăpătoare a unei unități militare de construcții din oraș. Am plecat la Constanța cu Istoriile lui Herodot.

Reamintindu-ne împreună celebra formulare a părintelui istoriei în cartea a patra despre Marea Neagră, cea mai minunată dintre toate mările.

Un superlativ ce n-a făcut carieră literară pe măsură pînă acum.

De asemeni am citit împreună și am ascultat din Documentele hrisoave emise de Marele voievod Mircea, care vorbesc despre marea cea mare.

Drumul nostru de două zile la Constanța s-a încheiat cu o documentare în Muzeul de istorie și arheologie, unde am putut vedea noile descoperiri din inepuzabilul tezaur ascuns al acestui pămînt dobrogean iar la Istria, cele citeva ore, însoțiti de un mare specialist și cîtelev de om, directorul Muzeului, Adrian Răduțescu, au devenit un eveniment pentru noi.

Se cuvînt mulțumiri poetilor, oamintilor de literatură de aici din Constanța, cel de-al doilea „Tomis”, de la Biblioteca județeană, militărilor ce ne-au primit cu versurile noastre în anima lor.

Ioan Alexandru

Adevărurile limbii române

Urmare din pag. 1

neacă o linie în genere deosebită de cea urmărită de lingviștii din București și Cluj-Napoca, care, în multe privințe, alcătuiesc împreună o direcție unică, desigur se poate aștepta de la lingviștii, (...) ca se prezintă ca sinteza a corolilor diverse, de pînă astăzi, din lingvistica românească” (p. VIII).

Fără îndoială, istoria unui idiom ca limba română, continuarea latinei populare transplantate în zonele dunărene (la nord și la sud de Dunăre) pe fondul autentic de prestigiu ce în lumea veche (dacii aparținau lumii trace), cu o afirmare relativ tîrzie în scris — desigur, a demostarat-o strălucit Ovid Densusianu, cultura nu s-a întunecat nicicînd la români —, abia în secolul al XVI-lea, dar funcționînd în Balcani, secolele de-a rândul, ca o adevărată „lingua franca” (limba conversației comune între etnici diferite), evoluînd, apoi, în condițiile contactelor cu limbi atît de diferite genealogic (limbile slave, limba greacă, maghiara, turca), vorbite de popoare deosebit de variate prin origine, religie, tradiție și obiceiuri, oferînd un teren excelent și favorabil pentru afirmări unor idei noi, personale.

Am releva, în acest sens, numai citeva chestiuni de importanță excepțională pe care lectura atentă a acestei Istorii a limbii române le evidențiază:

1. Rolul fondului autohton.
2. Teritoriul și epoca de formare a limbii și a poporului român.
3. Localizările populare în refacerea, reconstruirea istoriei limbii române.

Toate aceste probleme, ca și altele, încercate deosebit de interesant în cercetarea ideii fundamentale că între istoria și evoluția unei limbi și istoria și evoluția societății respective, sînt conexiuni și raporturi multiple și profunde, evidente de la prima investigație sau, dimpotrivă, discrete, necitînd studiul îndelungat, efectuate într-o largă măsură în interdisciplinară, în baza căreia sînt coroborate datele unor științe conexe (arheologia, numismatica, antropologia, istoria, folcloristica și etnografia etc.).

Nu surprinde această atitudine epistemologică — perspectivă interdisciplinară —, atît de fertilă în cercetările lingvistice pe care s-o asumă de liberat, G. Ivănescu, cîci ea se înscrie în linia predecesorilor săi, și, în primul rînd, a mentorului Școlii lingvistice ieșene, Al. Philippide, autor al unei lucrări revelatoare de tinerete, încercînd asupra stării sociale a poporului român în trecut (Iasi, 1981; editia a II-a, 1990), care își propunea să scrie „despre viața intimă a popoarelor”, „despre masa cea mare, pe spinarea căreia apăsau și războaiele, și intrigile și cruzimile” (p. 8).

O astfel de înțelegere a istoriei sociale a poporului român în trecut, în viața și semnificația civilizată țărănești, din cele mai vechi timpuri, pînă în epoca contemporană, trebuia să conducă, inevitabil, pe cercetător spre sursele autentice și originare ale limbii române: grauriile populare, ca expresia cea mai fidelă a identității culturale a unei etnici, a creativității sale.

Așfel, G. Ivănescu evidențiază, cu argumente decisive, rolul obștilor sătești, al stării sociale și al claselor și categoriilor sociale (frăzeși și moșneni, rumîni și vecini, serbi „robi”, boieri etc., p. 300 și urm.), în dezvoltarea și determinarea evoluției limbii române, în general, și a structurilor sale dialectale, în special. Să notăm citeva capitole din lucrare, spre a exemplifica această remarcă: „Efectele lingvistice ale instaurării regimului burghez la români”, „Explicarea socială a trăsăturilor limbii literare românești de fiecare provincie”, „Dezvoltarea socială, economică și culturală a poporului român de la 1878 pînă astăzi”; reflexe ale lingvistice” etc.

Asa se explică ponderea deosebită pe care o are, în Istoria lui G. Ivănescu, explicarea faptelor lingvistice „prin azele dezvoltării istorice a poporului român, cîci prin fapte istorice și mai ales prin diversele structuri sociale” (p. VIII), fără a nega, însă, și aștiași unor fapte și fenomene de limbă ca expresie a unor tendințe ale sistemului lingvistic (oricum, nu se exagerază rolul acestora, așa cum procedeză, de exemplu, structuraliștii).

„Nu vedem posibil un alt structuralism lingvistic decît cel care s-a manifestat după 1925, un structuralism care să explice structurile lingvistice nu atît prin niște tendințe interne ale limbii, cît prin factori exteriori limbii, adică, înainte de toate, prin omul care vorbește limba” (p. 3).

Din această concepție se deduc, normal, principiile călăuzitoare în elaborarea unei istorii a limbii.

„Limba se schimbă printr-o adaptare continuă la rîndire, la cultură, la psihicul popoarelor și la organele articulatorii ale acestor popoare...” (p. IX).

Limba este, în această perspectivă, un act de creație, cel mai reprezentativ pentru o etnie, și constituie înesăși baza culturală, ca parte componentă fundamentală a patrimoniului cultural popular.

muri știute de români, în aria „patriei lor primitive”, deci la ei „acasă”.

În ceea ce privește fondul autohton (substratul), sînt de reținut o seamă de idei, precizări și nuanțări pe care G. Ivănescu le face în cursul Istoriei sale, concepută ca expuneri numai de lingviștii diahronici, schimbării lingvistice, căci acestea sînt în mod necesar și exonerări de lingvistică sincronică, stări lingvistice” (p. 21-22). Este vorba, deci, de o istorie a limbii pe epoci, singura istorie adevărată a unei limbi, diferită de gramatica comparativă istorică și de dicționarul comparativ și etimologic.

Dar iată definiția limbii române: „forma pe care a luat-o cu vremea, într-o anumită regiune, limba latină, în urma nenumăratelor schimbări și influențe pe care le-a suferit” (p. 24).

Substratul traco-dacic este determinat în transformarea latinei populare în română. El se manifestă pe baza de articulație și psihologia — Ascoli și Meillet arătaseră că un popor care își părăsește limba nu-și părăsește și tendințele sale articulatorii înmăscute, deprinderile sale articulatorii — și prin influența limbii autohtone (în cazul românei, limba traco-dacă) asupra limbii cuceritorilor daciai.”

În ce privește evenimentele care au permis bazelor de articulație și psihologie ale popoarelor romanizate să se manifeste în limbă și deci să facă să apară limbile romanice, nu este vorba de un fapt politic (căderea Imperiului roman), ci de unul economic (trăcerea de la economia de schimb din epoca slavăntului la economia naturală din epoca medievală — cea feudală în Apus și cea a oștilor sătești în Răsărit —, căci baza de articulație nu se poate manifesta în epoci în care există o intensă circulație a bunurilor și a oamenilor (al. 11).

De aceea substratul se manifestă mai ales în sistemul fonetic (ca se vedea, în cazul românei, de exemplu, vocalele velare a și i), acesta fiind determinat de configurația orzanelor articulatorii, de tendințele articulatorii înmăscute.

În consecință, epoca de formare a unei limbi este, în special, epoca de adaptare fonetică a limbii cuceritorilor la baza de articulație și psihologie (spirituală) a poporului (popoarelor) cucerite(e).

Din această situație decurge locul specific al limbii române, față de limba latină și față de celelalte limbi romanice, originalitate a acestui idiom, astăzi singurul reprezentant al Romanității orientale.

În schimb, sistemul „morfofonic” și sintactic românesc arată că asemănări și înrudiri cu latina și cu celelalte limbi romanice și evidențiază caracterul indo-european al limbii române (p. 735).

În fine, în lexicon, românele păstrează un fond semnificativ traco-dacic — au fost detectate citeva zeci de cuvinte (gruzaz, buza, braud, Dunăre, frăt etc.), dar sînt de așteptat noi identificări —, reflectînd o umanitate (traco-dacică) care și-a pierdut limba, dar care a transmis, prin noua limbă, un mesaj material și spiritual semnificativ.

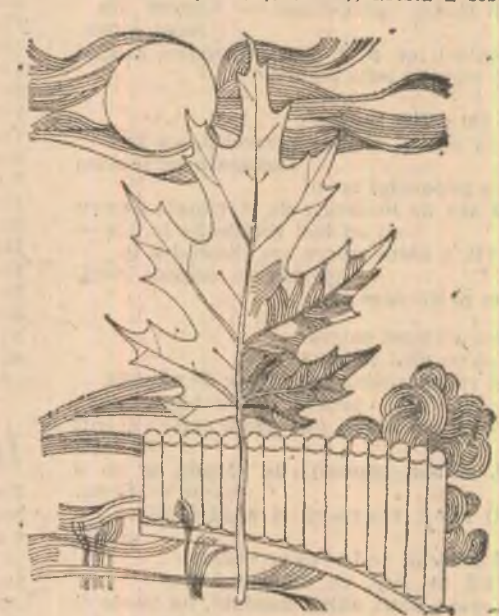
Specificul limbii române derivă și din alt fapt: deocînd acest idiom își are originea într-o limbă de mare cultură (orală și scrisă), aceea a fost obligat, timp de aproximativ un mileniu, la o existență exclusiv populară (în mediul rustic, mai ales, și în formă de exprimare orală, cu precădere). Această schimbare de statut trebuie să fi avut o influență covârșitoare asupra limbii române, care, după ce a străbătut acest mileniu de întinerce, a avut forța de a-și crea o limbă literară și o literatură, numai în citeva secole — este adevărat, beneficiind de un fond excepțional de creație folclorică —, capabilă să crezede valori care să aspire, cu îndreptărire, la universalitate.

Asa se explică deșigur faptul că grauriile populare (forme primare, originare, de bază prin care se manifestă o limbă) ocupă în Istoria limbii române a lui G. Ivănescu un loc privilegiat față de celelalte istorii (și reglement, totuși, ca și altele lingvistice, monografice, textuale și glosarele dialectale nu sînt — așa cum mărturisesc chiar autorul (p. VIII) — pe deplin utilizate; a se vedea și recenta sinteză, Tratatul de dialectologie românească, (Ed. „Scrisul Românesc”, 1994).

Între istoria grauriilor populare și cea a limbii literare există o deosebire esențială: cele dintii sînt încă sub influența unui factor material, ca baza articulatorie, pe cînd celelalte anulează determinările impuse de aceasta, menținînd un sistem fonetic care corespunde bazei articulatorii a unui singur dialect sau a unei perioade mai vechi” (p. 14-15).

În perspectiva diholimiei blașiene — cultură minoră, cultură majoră — grauriile populare, cu determinism natural, reprezintă spiritul minor, iar limba literară, cu determinism social, reprezintă spiritul major.

O carte densă, originală în numeroase puncte, solicitînd încă noi lămuriri și precizări, suscitînd, tocmai de aceea, contradicții și chiar adversități, Istoria limbii române a lui G. Ivănescu se înscrie, cu toată puterea, în familia „literaturii superioare” (cum o definea Ovid Densusianu), care înțeală noile generații de lingviști și de oameni de cultură să se consacre cu și mai mult pasiune, în limitele obiectivității depline, descifrării și clarificării tuturor problemelor necercetate încă ale formării limbii și a poporului român, ale evoluției, de-a lungul timpului, a acestui idiom unic, astăzi, al Romaniei Orientale. LIMBA ROMÂNĂ

Desene de Ilie Florin

DIN LIRICA SOVIETICĂ

EVGHENI EVTUȘENKO

Tirzie recunoaștere

Atitea forțe-aveam, așa puține gânduri, în du-te-vino o duceam, cu forțe!

Nu deveni mesic și obosi de mișii...

LEONS BRIEDIS

Încit

Te-am cules din adine de fîntină și te-am dus acasă pe drum ocolit...

Te-am amestecat în aluatul cumințe și te-am frământat îndelung, fermecat încit, nepăzită, propria-mi umbră s-a strecurat în aluat.

Apoi te-am așezat ușor pe vatră și te-am copit din amiază în amurg...

Te-am visat și te-am iubit cu atita pierzare încit iarna întreaga, de după cupior un greier și o jumătate de greier au ris de mine asurzitor...

Bucuria

Prin șapte porți poate cobori în sufletul tău bucuria

prin șapte porți, dar teme-te: vine o clipă cînd ea ti se face dușman. Vine o clipă cînd te împaci într-atit cu tine însuți, încit rizi din nimic o clipă cînd nu ești nici sărac, nici bogat...

JANIS PETERS

Iarnă

Într-o bună zi ne-am trezit copleșiți de zăpadă.

Toți am rămas gură-cască — nimeni nu făcea nimic.

Dealtminteri, ce poți face împotriva zăpezii decit să cerșești mila cerului?

Atunci am privit îndărăt. Acolo, în vechul al doispnezezelea, au fost îngropate în troiene cîntecele poporului meu.

Ele sint atit de încăreate de eternitate pentru că au fost rezistente la frig — albine vii, a căror miere am recoltat-o în primăvara acestui secol.

Apoi am privit spre cer. Acolo era viitorul nostru, numai că eu nu-l vedeam și-i sint recunoscător acelu nor de zăpadă...

Așadar, sintem copleșiți de zăpadă și nu e nimic de făcut. Invocați cerul, rugați-vă și nădădușiți că, odată, privind îndărăt, veți avea ce vedea.

Ce logică de fier, ce dialectică! — Nu, spuse unul, zădul deodată, nu poate fi atit de simplu.

Și încălecind un cal alb, porni falnic prin Riga.

In românește de Ion Covaci

Trei poeți georgieni

● Trei poeți georgieni. Am petrecut cu ei în satul Kirboli, bind vin verde de Gori și ascultind cum în grădini se coceau merele — toată valea spre Tbilisi innopta în basme — și se implineau rodiile.

Fănuș Neagu

GEMAL INGIA

La rădăcina pomului

Vișine... Colibă din coceni. Conversație. Într-un băiat și-o fată... Aproape este apa — Apa limpede de izvor.

Vladimir Stranih: „Inima marelui noastre patrii”

In preajma ei, băiatul El, beat de dragoste.

Ochii ei, ușor înlăcrimați, Mina Crucieș pe piept... Ochii ei arzători Privesc băiatul... Conversație Un sărut tot mai dulce Vișine — Umbra scuturată... Tremurînd, Două perechi de miini. Fața băiatului Fața femeii udă de lacrimi... După aceea... Vinul, coceni striviți... Oftează femela: „Ajunge, acum trebuie să plec...”

Taina mormintului

Luna martie, Sunt singur Luna rea A sosit In mod barbar, Aici, lui Tamari Racla l-au adus... Lipsiți de tranșăfiri Lipsiți de spini M-am lăsat ca zăpada Mi-am ars gîndurile...

Nici un oftat n-am scos, Ce se-nțimplă Dacă mă omora Dușmanul din leagăn. Unde? Nu știu. Ce forță trebuie să am în viață Ca taina mormintului Să n-o spun.

Antract

Tabloul intii s-a sîrșit și nu pot să-mi dau seama — Ce lumină e, ce zgomot se aude, ce-întinericul ăsta Te uiți spre spectatori și după forma genunchilor

Toți urmăresc foșnetul fustelor nevinovate Toate se consideră miracole. Dacă aceea acasă își joacă rolul — Ce Dezdemona, ce Medeea, ce Margareta!

AGHACHI BIGHINAȘVILI

Ascultă-mă

Ascultă-mă, topește-mi sufletul, Așa cum sorbi vinul din corn de cerb Trezește-mă dacă mă îmbăt, Golește-mi sufletul — nepieritoareo Sint ca o creangă de pieric copr Și cum să schimb această frumoșețe într-o alta?!

Am ureat în virful muntelui tău Ca în zori de zi să glosec corul Doar ție pot să mărturisesc, ce altora nu spun, Vreau să-mi luminezi întinericul inimii mele, Tu ești Ghelali a mea, Mîzheta, Icalto, Ție îți incredințez mormintul Tamarei Ție îți incredințez capul lui Paata Și îngărădesc acolo atita dragoste Unde s-a rupt struna — ciongruri — Unde au murit aracveli, De trei sute de ori pe minut bate inima lor. Ai incredere, o să am atita grijă Precum cei nouă frați Herheulidze, Întîmpină-mă cu trumusețea muzicii! Ajută-mă în sine să m-aplaud. Peste tot am să mă agăț de surda moarte, Doar tu s-ajui pe Murman-Surd să-lucid! Ascultă-mă, topește-mi sufletul Așa cum sorbi vinul din corn de cerb Trezește-mă dacă mă îmbăt Golește-mi sufletul — nepieritoareo.

Floarea muntelui

Drumul este strîmt Și trecătoare-i strîmtă Pîsul a rămas deasupra norilor. Cred că nimeni nu cunoaște această floare Asta-l bauza că a rămas nemiștigată Floarea asta după tandrețea lui Vaja Șavella Nu-și mai aminteste altă miingiere. Ce fericire am Că pot contempla trumusețea Numai vulturul invidia această floare, Această floare e iubită de țigru și de căprioară

Floarea aceasta acum are nevoie de miingiere Și dragostea ta poetule!

ZAZA KAȚIAȘVILI

Visul

Măgarul l-a visat pe leu și a luat-o la fugă, A fugit cit a fugit și s-a oprit: „La ce prost sint! De ce să fiu mai prejos decit leul în vis?” S-a întors și a strigat: „Ei tu, ce păcat, tu să fii regele animalelor, iar eu numai un măgar!” Leul l-a privit, măsurînd-l și i-a spus: „Domnule, dar cine te împiedică să fii și tu rege?” Și măgarul pe loc s-a înconrat. Toată noaptea a fost un rege cînd milos, cînd sever, cîmplit de capricios, încit băga în sperieți toate animalele.

Dimineața, cînd s-a deșteptat, s-a întilnit cu leul. S-a speriat și-a început să tremure. „Am impresia că nu prea ai dormit azi-noapte” i-a spus leul. „Iertare, rege al regiilor, mărturisesc că în vis am îndrăznit să îndeplinesc obligațiile dumneavoastră — abia a răgît măgarul.

„Eli liniștit și mindru că măcar în vis ai putut să fii leu”.

Traducere din georgiană de Zaira Calciu-Samharadze

Inima mea liberă nu-și are frate. Fantome creștine zac în fiice inimă cersînd eu mina întinsă

Acea dulecătă care mi se dărute din fiice colț și care ție nu ție se îngăduie. E minunată singurătatea a tronului e bogăția, bogăția ce face genunchii să se îndoie.

Portretul

Pentru micile mele cîntece, cele răsăfiate de tristeturi, de rosul serii primăvara mi-a dăruiut out unei păsări de apă.

I-am cerut iubiului să-mi picteze portretul pe scoția groasă El a pictat o ceapă tinără în pămîntul maroniu și pe cealaltă parte o movilă rotundă de nisip moale.

In românește de Liliana Ursu

REVISTA STRĂINĂ

● IN CONTINUAREA Festivalului de Poezie de la Struga a avut loc Festivalul Internațional al traducătorilor de la Tetovo, Iugoslavia. Aflat la a XV-a ediție, acest festival a reunit poeți, traducători, esești din peste 30 de țări ale lumii.

● ISABEL ALLENDE, scriitoare chiliană care trăiește în exil în Venezuela, nepoata fostului președinte Salvador Allende, este prezentă în librăriele țării din America Latină de limbă spaniolă, cu un nou roman, „Despre dragoste și umbre”.

● DIN „IN LOC DE INTRODUCERE” la volumul „Daghestrul meu” al marelui scriitor sovietic Iosif Gamsarov, care scrie în limba avară:

„Omii are nevoie de doi ani pentru a învăța să vorbească și de șalzei de ani pentru a învăța să-și stăpînească limba.

Eu nu am nîcl dot, nîcl șalzei. Mă afiu undeva mai aproape de cea de a doua ipostază, pentru că un cuvînt neexprimat îmi este mai scump decit toate cuvintele spuse pînă acum.

● CELEBRĂTORUL lui Samuel Beckett a început în anul 1953, pe scena lui Theatre de Babylone din Paris, a piesei „Așteptîndu-l pe Godot”.

Samuel Beckett face parte din rîndul celor mai de seamă reprezentanți ai unui mod teatral care pune în prim plan absurditatea existenței umane într-o societate străină, dusemănoasă, în care individul își pierde individualitatea, devenînd un instrument al civilizației tehnice.

Dar cine a fost Woody Guthrie? Date despre viața și activitatea acestui erou al Americii ne oferă din belșug romanul său autobiografic purtînd titlul „Drumul gloriei”, care s-a bucurat — și reeditat — de un succes răsunător.

SPORT

Anafoare și noian de vise

Sună cornul de vîntoare. Și s-adună lezi ciuși și brumării. În fruntea lor, gării, dolofani, cu botul umed și codița bearcă; tocmii buni de mincat.

Ia veniți încoace, le-au strigat vîlășii din Gălăți, scoțînd ostiile din spinările crapilor ca să le înțîga în burta Gîntesului. Și s-a întrec o chindie cum numai la Moldova, cînd se scurge toamna-n iunuri, se întîmplă. Primind cinei goluri și neînserînd nici unul, Rapidulețul a-necut să gilgie pe nări vechiul cîntec: la Sîret la Nămoioasa, unde s-a-necat mireasa.

Anafoare și noian de vise. Toate baghițele din malul Dunării de-acasă mă anunță că-î iesit încă o vulpe în buza grîngurilor de sălcii, plopi și mesteceni.

Mercurii, urmează să răspund blestemului cu blestem. Dacă vom răsturna pe Anderlecht și Dundee United vom dovedi că simetria neagră a fost un accident nefetelii. M-am bucura din tot sufletul ca să-mi încep artele din numărul viitor cu fraza: stîm, încă mai știm să mușcam din fagurii victoriei...

Ca om, Beckett este un mare cludat. Nu-l place să conțenteze lucrările proprii, nu-l interesează ce spun oamenii, ce scrie presa despre piesele și lucrările sale. Nu se înduște cu nimeni, nu dă interviuri. Nu folosește cuvinte mari. Din cînd în cînd asistă la repetițiile vreunui din piesele sale.

Samuel Beckett trăiește retras, nu departe de sediul închisorii „La Santé” din Paris. Are un Reșiduu CV cu care însă nu circula de mulți ani intrucit a pierdut cheile...

● GABRIELE WOCHMANN este tîra innoiaia unui dîntre scriitorii cei mîsc proclamați îndrăguți și mai eariți din R.F.R. Germania. S-a născut în anul 1924 la Darmstadt în familia unui preot protestant, ai cărui arbore genealogic îl cuprînde și pe Goethe, în timp ce mama ei se trage dintr-o familie de muzicanti ai secolului XVIII.

„Acum ori niciodată” (1959), „Despărțire pentru o perioadă îndelungă” (1975), „Excesivă cu mama” (1978), „Ocul ce-a fericirea” (1981) — 12 culegeri de povestiri, 6 volume de poezie, între care „Asta-i situația” (1971), „Nici eu nu știu mai bine” (1974), „Motiv ce-overtă” (1976), „Vino, iubitul meu” (1982), piesa de teatru și pentru televiziune, scenarii pentru filme.

● IN TIMPUL pregătirilor pentru realizarea unui film destinat a fi o istorie a filmului ml american, în arniva personală a lui Chaplin au fost descoperite materiale inedite deosebit de valoroase: „căzături” de la montajii filmului care l-au cunoscut, scene din timpul filmărilor precum și fotografii ale marelui actor în mijlocul membrilor familiei.

Din aceste materiale, dar și din alte materiale de arhivă a fost alcătuit un film din trei părți, intitulat „Chaplin necunoscut”. În prima parte, purtînd titlul „Anii cei mai fericiți”, spectatorul are prilejul să-l urmărească pe Chaplin în atelierul în care lucra, fără scenariu, pe baza fanteziei și imaginației sale fără egal.

David Hill, fericitul descoperitor al acestor materiale a declarat unul reporter: „Această descoperire este cel mai mare eveniment din viața mea...”

● MAI PUTIN CUNOSCUT la noi, Woody Guthrie a fost unul dintre cei mai mari dîntre artiștii americani de Despre el, „The New Yorker” scria: „Woody Guthrie și-a milie de cîntece care au răsunat pe strunele ghitarilor sale sint proprietatea întregului popor și, asemenea Parcului Național Yellowstone, face parte din avuțiile celei mai mari cu care țara noastră se poate mîndri.”

Dar cine a fost Woody Guthrie? Date despre viața și activitatea acestui erou al Americii ne oferă din belșug romanul său autobiografic purtînd titlul „Drumul gloriei”, care s-a bucurat — și reeditat — de un succes răsunător.

Romanul „Drumul gloriei” a apărut în anul 1943, fiind reeditat în numeroase ediții, ultima dintre ele în anul 1984. „Nenumăruți dintre cititori, — „Drumul gloriei” va avea o influență mai puternică decit „Fructele minții” a lui Steinbeck”, scria „Springfield Republican”. În timp ce „Saturday Review” remarcă: „Woody Guthrie a fost născut artist, fie că scrie, desenează sau cîntă. A fost că Whitman — a crezut în oameni.”

Rar o carte a unui autor american care să înfățișeze atit de veridic, atit de simplu și convingător o viață de om dedicată artei și oamenilor.

EDITH SODERGRAN

Vierge moderne

Nu sint femeie. Sint de genul neutru. Sint un copil, un paj și o hotărîre curajoasă Sint o răză veselă dintr-un soare de purpură... Sint un năvod pentru toți peștii lacomi. Sint o închinare pentru gloria tuturor femeilor, Sint un pas spre întîmplare și ruină Sint un salt spre fericire și în propria ființă... Sint soapta singelui în urechea bărbatului Sint sufletul rupt de frigiditate malariei și dorul și ura în fața ispitelor cărni

Primăvara nordică

Toate castelele mele de aer s-au lăsat asemeni zăpezii, toate visele mi s-au fugit printre degete asemenea apeli

din tot ce-am iubit nu mi s-a lăsat decit un cer albastru și citeva stiele palide. Golul a rămas. Apa face. Bătrînul molit stă treaz și se gîndește la norul alb pe care l-a sărutat în vis.

Singurătate

Sint atit de puțîn printre firele de nisip ale mării care mă întrec. Singură am venit, singură va trebui să plec.

Luceafărul

Revistă editată de UNIUNEA SCRITORILOR din REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA

Redactor șef: Nicolae Dan Frunțelată, Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zăinescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA: București, Piața Școlii nr. 1, tel. 17 32 09 ADMINISTRAȚIA: Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 74 95 Tiparul executat la: COMBINATUL POLIGRAFIC CASA ȘCOLII